

arxiu del centre excursionista de terrassa

quarta època - octubre/desembre 1975 - N.º 5

SUMARI:

"Podrà el Centre arribar a formar part de la Junta Gestora del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt?"

"Treballs de restauració a les esglésies de Sant Pere i altres coses", per Francesc Palet i Setó.

"Viatge a Grècia", per Josep Llenas i Pujol.

"Els pins dels Països catalans", per Jordi Cadevall i Vigués.

"L'Agulla Blanca de Carençà", per Manuel Tomàs i Francesc Soler.

"Una ascensió a la Via Casas-Dani del Pic Rodó", per Francesc Soler i Llamas.

"El Bisbe, per l'aresta Nord Via G.A.M.", per Frederic Parera i Avellaneda.

"Primera absoluta als Cabirols (Pedraforca). Via Cerdanyola"

Crònica: Actes i conferències. - Altres notícies: Excursió nocturna a Montserrat. - Congrés de Cultura Catalana.

Biblioteca: Relació de llibres entrats.

Secció d'Alta Muntanya: XXV Curset d'Escalada en roca. - Curset d'Iniciació a l'Alta Muntanya. - Sortida d'Escalada per a veterans.

Secció de Fotografia: XIII Concurs Social de Diapositives en color sobre temes de Vacances.

Secció d'Esquí: Els temps han canviat.

Secció d'Investigacions Subterrànies (S.I.S.): El XIV Curset d'Iniciació a l'Espeleologia.

Excursions realitzades.

Necrològica: Eduard Noguera i de la Oliva.

GRAVATS (interior): Acròpolis d'Atenes. Els Propileus. Clixé: Josep Llenas i Pujol. - Els pins dels països catalans. Clixés: Miquel Noguera. - "Perfil 2 F". Clixé: Salvador Montserrat i Guibas. Primer premi de la classificació general, del XL Saló de Fotografia, XX de Muntanya, XI Edició Nacional.

PORTADA:

Des del peu del Montcau i vers ponent, el turó de Castell Sopera, la Mata i Montserrat.
Clixé: Josep Mies i Font.

arxíu del centre excursionista de terrassa

Adherit a la Federació Catalana de Muntanyisme
Federació Catalana d'Esquí
Institució Catalana d'Història Natural

QUARTA ÈPOCA — OCTUBRE / DESEMBRE 1975 — N.º 5

PODRÀ EL CENTRE ARRIBAR A FORMAR PART DE LA JUNTA GESTORA DEL PARC NATURAL DE SANT LLORENÇ DEL MUNT?

Els diaris i revistes parlen, no tan sovint com voldríem, de Sant Llorenç del Munt. Nosaltres tenim angúnia pel que pugui succeir en aquesta muntanya tan nostra i intentem seguir els esdeveniments ben de la vora.

La constitució del Patronat, es va demorant i encara quan hem tingut alguna notícia, hem vist que les entitats excursionistes no figuren entre els seus probables components.

Traduïm de la revista «Cuadernos» d'arquitectura i urbanisme, n.º 99 Nobre-Dbre. 1973, publicació del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i Balears, part d'un article titulat: «L'Excursionisme davant del programa dels nous Parcs Nacionals», del Sr. en Francesc Gurri i Serra.

«El que sembla un pecat d'ingratitude: Està bé que a la Junta i posterior Patronat de Sant Llorenç del Munt, s'hagi disposat la plena representació de la Diputació, del Ministeri de la Vivenda, de la Direcció General de Belles Arts, d'ICONA, dels alcaldes dels municipis afectats, de la Mancomunitat Terrassa-Sabadell i encara la presència de l'Organització Sindical i de la Secció Femenina, entre altres, però no sembla lògic ni just oblidar que si Sant Llorenç del Munt ha arribat fins als nostres dies amb tota la integritat, per poder ser salvat com a Parc i els seus paratges i monuments s'han conservat, protegit i reconstruït, ha estat gràcies a l'obra d'una entitat modèlica: «Els Amics de Sant Llorenç del Munt», de les societats excursionistes vallesanes —especialment del Centre Excursionista de Terrassa— i una part de propietaris de la muntanya, enamorats de la zona. Que tots aquests, no formin part, ja des del primer moment i amb tots els drets, de l'equip que ha de regir els destins del Parc, sembla una greu injustícia i representa prescindir per endavant de qui posseeix els millors coneixements de la muntanya i de les seves característiques i també en major part dels punts de vista dels usuaris d'ahir, d'avui i del futur».

Ens plau, que veus tan autoritzades, pensin com nosaltres i que com comprendreu i per honestedat, d'aquest tema que ens atany d'una manera tan directa, no n'havíem gosat parlar mai.

El divuit d'octubre passat, en el periòdic local «Tarrasa Informació» i signat pel senyor en Jaume Boixadós, es publicà un article titulat: «El Parc Natural de Sant Llorenç del Munt», explicatiu de la situació actual i cronologia de l'ordenació del Parc. El treball, que era molt complet, anava il·lustrat amb diverses fotografies i ens criden l'atenció aquests punts que traduïm:

«Són molt poques les persones que estan dins de la problemàtica del Parc i que coneixin els noms dels components de la Junta Gestora».

I segueix: «Hem parlat amb diverses persones interessades en aquest tema i ens han indicat la seva inquietud pel profund silenci en què desenrotlla les seves tasques la Junta Rectora i també per la qüestió de la delimitació».

D'un altre treball, signat pel senyor en Josep M.ª Satorras, publicat a la revista «T S», de l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell i dels Amics de les Arts de Terrassa, del mes d'octubre passat, titulat «El misteri del Parc de Sant Llorenç», també fa història de la qüestió. A nosaltres ens interessa sobretot el paràgraf que copiem i que diu: **«Què cal fer? És urgent en aquests moments, la immediata constitució del Patronat del Parc, que planifiqui els serveis necessaris, expliciti quins són els projectes més viables i amb quins mitjans financers es compta».**

»En aquest sentit sembla una incongruència que les entitats que més s'han preocupat per la muntanya, de protegir els seus paratges de les intemperàncies privades i de reconstruir-los, aglutinades, l'any 1949, en els «Amics de Sant Llorenç del Munt», estiguin marginades de les Juntes i Patronats, sense representació ni participació plena. La dinàmica pròpia d'aquestes Entitats les fa mereixedores d'un paper més actiu en els equips de planificació».

També sabem de la insistència —que molt li agraïm— del nostre consoci i amic senyor n'Isidre Vives, Tinent d'Alcalde de Relacions Públiques i Conseller de la Comissió de Cultura, de l'actual Consistori, en demanar amb motiu de l'aprovació dels Estatuts del consorci del Parc Natural de Sant Llorenç, en el Ple de l'Ajuntament de Terrassa, el passat mes de març, una major participació dels terrassencs.

Ens consta que es reberen promeses del senyor Alcalde, de que les entitats vinculades a la muntanya, formarien part d'una Comissió Consultiva, que es pensava crear. Per ara, no s'ha sabut res.

Concretament, el dia dotze d'aquest mes de desembre, el Centre s'ha dirigit a la Diputació Provincial, sol·licitant formar part dels òrgans rectors del Parc.

Els hem explicat la nostra actuació des del 1910. Tot el que hem fet en pro de la muntanya de Sant Llorenç del Munt i el que encara podem intentar de fer. Creiem que la nostra col·laboració pot resultar beneficiosa per la comunitat i amb aquesta voluntat de servei —completament desinteressada— que només la mena l'amor per, gosem dir, la «Nostra» muntanya, ens oferim per aquesta feina amb la màxima il·lusió. L'únic que ens dol, és la impressió amarga que ens queda arrapada al cor. Pidolem un lloc, quan la nostra executòria ja creiem és prou demostrada a tots i a tothom.

TREBALLS DE RESTAURACIÓ A LES ESGLÉSIES DE SANT PERE I ALTRES COSES (*)

per Francesc PALET I SETÓ

Hem vist recentment que els paletes senyoregen les nostres esglésies visigòtiques. Concretament la de Sant Pere, és objecte de reparació. Esperem que els cops de martell i d'escarpra siguin lleus i que les venerables pedres, més que trasbalsades, es sentin amorosament acaronades. L'absis és ajustat i els contraforts forans que l'enlletgien suprimits.

També és una bona nova, l'anul·lació dels aparells de calefacció i ventilació de l'interior del mateix temple. Des d'aquestes planes ens havíem dolgut de la seva dissortada instal·lació. Desconeixem si arribaran a desaparèixer els tancats de fil-ferro que separen el jardí. Ja sabem que abonava aquesta mesura d'emergència, la falta de civilitat d'alguns passejants d'ocasió, que aprofitaven el lloc recòndit, per a expansionar els seus instints més primaris. Tractant-se del nostre primer monument —declarat Monument Nacional, des de fa 44 anys— sembla que hauria d'estar encomanada la seva vigilància i guia a un equip d'empleats amb prou contundència coercitiva per corregir aquests casos i també amb la suficient preparació didàctica en altres, per poder atendre als nombrosos visitants i facilitar-los tota mena de rigorosos detalls, de les remarcables construccions. En el transcurs de l'any i en un o altre moment —depèn també, a vegades si al cap i casal es celebra algun Congrés— es presenten en el recinte, visitants de tota mena i condició, que sabem positivament no poden satisfer el seu desig: unes vegades perquè en aquell moment en els temples s'hi està efectuant algun acte religiós —les esglésies estan obertes encara al culte, tot i que s'ha insinuat i pregat de destinar-les exclusivament a museu— i també en altres casos, perquè el conserge que hi ha actualment, es limita a obrir i tancar portes i a vendre el llibret descriptiu, sense cap més explicació. Segurament que l'home no està preparat ni autoritzat per fer res més. La guia és una reedició de la primitiva monografia editada pel Centre Excursionista de Terrassa i el Club Pirinenc l'any 1936, d'on gairebé provenen totes les fotografies, d'aquesta reedició actual, que és posada al dia per la Junta Municipal de Museus, que hi ha afegit els fruits de les últimes excavacions.

Anònims visitants de la pila dels pacífics i als que sembla no els deu estar permès el dret del picament de peus, no diuen res en veure frustrat el seu anhel. Marxen sen-

zillament malhumorats. Altres de més categoria, a posteriori, s'expansionen a la premsa local i sobretot a la barcelonina, de més difusió i ens deixen en una situació ben poc airo-sa. El nom de Terrassa, ha restat més d'una vegada en entredit, per culpa d'aquesta desatenció que tenim envers els nostres hostes. Recordem ara, en el capítol de la di-vulgació i propaganda de les esglésies, els segells postals que la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre, ha posat en circulació recentment, en dos valors: de 3 pessetes dibuix de tot el conjunt des del Parc de Vallparadís i de 7 pessetes dibuix de la façana i cam-panar de Santa Maria. Aquest creiem és un motiu de satisfacció de cara a la divulgació de les nostres coses. Veiem doncs, que mentre milloren alguns detalls, per contra la situació general de les esglésies empitjora.

Digueu sinó com ha quedat la silueta abans inconfusible dels campanars de Sant Pere i la de Santa Maria, perdudes enmig de diverses construccions en forma de monu-mentals i elevades quadrícules blanques de nínxols. Sols una petita taca de verd, ens orienta des de lluny per saber on dirigir la mirada i poder retrobar les pedres enfosqui-des, de tons ocres i marrons per la pàtina dels segles.

Mes ai! quin sospir se'ns ha escapat inconscientment quan el futur Parc de Vallpara-dís el veiem encara objecte del joc de l'estira i l'arronsa, del sí i del no, de l'ara aviat i del ja en parlarem més endavant.

Segurament que aquesta situació també es produeix perquè no sabem valorar i es-timar prou aquestes pedres seculares i deu ser que no ens les mereixem, que les tractem tan malament.

Algú amb prou autoritat, sembla que hauria de dordre-se'n primer, aixecar la veu des-prés i finalment cridar, per veure si algú l'escoltava. Perquè per arribar a aquell final: —Mireu, abans aquí hi havia... Quina vergonya ens fa, pensar amb en Puig i Cadafalch, amb en Vancells, en Serra Ràfols, en Capella, en Duch, en Padrós, en Cardús i molts d'al-tres que van lluitar tant, cada u dintre del seu camp i també d'en Rigol —que encara el tenim entre nosaltres— i que fins es va jugar la vida, en una ocasió, per defensar-les.

(*) Vegeu si us plau l'anterior article del mateix autor: «Prec per les nostres esglésies de Sant Pere», But-lletí n.º 149, 1er. trimestre del 1973.

VIATGE A GRÈCIA

Per Josep LLENAS i PUJOL

Recordo quan d'infant llegia la història de Grècia i la seva Acròpolis i restà gravat a la meva ment el desig de visitar-la algun dia. Ara ja jubilat, he tingut ocasió d'acomplir aquest sentiment encara viu. Tot navegant per la mar llatina, pensava «que hi havia temps en què els peixos portaven sobre el seu llom les quatre barres», segons conta el cronista; com també recordo l'expedició dels almogàvers en ajuda dels grecs i que es veieren traïts i assassinat el seu capdill, Roger de Flor. Els catalans venjaren la malifeta enfonsaren les seves naus i en lluita espartana feren pagar cara la seva vida.

Sempre hem admirat les ruïnes de Grècia en general i en particular l'Acròpolis d'Atenes. No puc donar judici de la importància entre Delfos i Atenes. El primer s'ha parlat de proclamar-lo centre espiritual del món. Si no s'ha aconseguit, no sabem els motius. Aparatosament és més bonica l'Acròpolis d'Atenes.

Atenes és bonica. Quan la trepitges penses en Barcelona. A nosaltres ens ha agradat molt Atenes i la seva Acròpolis. Per casualitat l'hem visitada dues vegades en poc menys de tres mesos. Recordo encara l'emoció sentida en veure l'Acròpolis per primera vegada. Després Delfos que fou santuari religiós en l'antiguitat (cap al segle V abans de Crist) i també Micenes amb aquells blocs de pedra tan enormes, que ens digueren que la seva construcció era del s. XIV abans de Crist. Com podien manejar-les aquelles pedres i amb quins mitjans comptaven?

El temple de Poseidon, déu del mar de la mitologia grega, que en resta solament la base i unes columnes, en un puig del cap Súnion, que es retallava en el cel blau d'una tarda clara i transparent, amb una elegància com la d'una senyora bonica i grega igual que les filigranes tancades en el Museu Arqueològic d'Atenes.

Els primers Jocs Olímpics contemporanis, celebrats a Atenes el 1896, quin Estadi està situat al final d'un carrer senyorial. A davant mateix hi ha la figura esbelta del discòbol, i l'escultura original està en el museu.

L'estàtua d'Atenea, bonica, ben feta, esbelta, deessa de la saviesa, que tenia el temple en l'Acròpolis, dona el nom a la capital.

En la nostra visita a l'Acròpolis veiem la roca on Sant Pau per primera vegada va parlar als atenencs sobre la vinguda d'un nou Déu, el nostre, vol dir tot això que la

història s'acumula en aquest promontori de marbre del s. III abans de Crist, amb peregrinatge mundial que el turisme de masses descobreix en aquest segle.

Diem adéu a l'Acòpolis d'Atenes i en la nostra imaginació veiem la fortalesa que fou dels catalans i com en el Partenon hi voleia encara la nostra bandera.

Juliol 1975.

ELS PINS DELS PAÏSOS CATALANS

per Jordi CADEVALL i VIGUÉS

Em cal deixar constància del meu agraïment envers el Sr. en Francesc Masclans per l'ajuda rebuda en la realització d'aquest treball i el bon amic i excellent company Miquel Noguera per la compromesa, però ben reeixida, tasca d'il·lustrar-lo.

En fer una anàlisi dels nostres paisatges un arbre que destaca per la gran extensió que pobla és el pi. El trobem arreu. Vora el mar, a la plana, a la muntanya mitjana i fins i tot a les altituds i terres nevades dels Pirineus hi ha pins per donar al paisatge aquesta nota tan característica. Els excursionistes, que recorrem muntanya i plana, ho sabem prou bé i fins i tot alguns coneixem algunes de les diferents espècies de pins. En el present treball intentarem caracteritzar les poques, si ho comparem amb l'extensió que cobreixen, espècies de pins. Per tant al tractar de pins ens cal parlar de la quantitat més que de la varietat.

Hem de fer notar, d'entrada, que un arbre, per norma general, no el trobem isolat ni tan sols formant un agrupament important d'arbres de la mateixa espècie, sinó que és un element d'un conjunt molt més complex: el bosc. En un bosc hi pot haver un arbre predominant o bé poden estar barrejades dues o tres espècies (generalment no n'hi solen haver més), però sempre que vulguem estudiar-ne una no podem oblidar les que amb ella conviuen. I amb els pins passa el mateix. En la majoria de llocs els pins conviuen amb altres arbres, principalment amb alzines, roures, avets o altres espècies de pins. Això ens porta a parlar de tipus de paisatges més que de zones de poblament d'un arbre.

En línies generals podem dividir un territori en tres estatges, atenent a les condicions climàtiques. Tenim en primer lloc la terra baixa, que va del nivell del mar fins als 700 o 1.000 metres depenent dels llocs. Es caracteritza pels estius força secs i per un clima temperat. És l'estatge on estem situats nosaltres, i el clima en llocs propers al mar és de tipus mediterrani, adquirint un caire més continental en planes interiors més isolades o més tancades a la influència marina.

La muntanya mitjana, el segon estatge a senyalar, va fins els 1.500 o 1.600 metres. Són les terres properes a les grans serralades i part d'aquestes. La vegetació està més adaptada al fred i a les nevades i gelades de l'hivern. Hi ha molts arbres de fulla caduca i el paisatge és semblant al centroeuropeu.

El tercer estatge és l'alta muntanya, que a casa nostra s'estén des dels 1.600 metres fins els 3.000. Fins els 2.300 o 2.500 metres hi trobem encara l'últim relict de vegetació arbòrea: el pi negre. És el que podríem anomenar estatge subalpí. L'estatge alpí, o part extrema de l'alta muntanya, és el país del prat alpí i de les neus perpètues o de molta durada.

Però, em direu, com es caracteritza un estatge? Si bé és cert que no hi ha un límit estricte els estatges els determinem per la vegetació que hi viu. Fixant-nos solament en els arbres podem dir que la terra baixa és el país de l'alzina, la muntanya mitjana ho és del faig i del pi roig i sobretot dels roures, i l'estatge subalpí ho és del pi negre i en algun lloc de l'avet. Observant la vegetació de la zona estudiada podem determinar l'estatge en què ens trobem. La variació d'estatges és, malgrat tot curiosa, i com és lògic va regulada

per la variació de l'altitud del terreny i pel clima. Un exemple vàlid i senzill el tenim en el Montseny: pujant a Santa Fe per la carretera, primer trobem pins i alzines que en anar pujant són substituïts pels roures. Més amunt trobem els faigs que ocupen una àmplia zona, i als vessants humits del Matagalls i del Turó de l'Home hi ha els avets.

A més d'un li estranyerà que no hàgim citat de la terra baixa el pi, quan n'és l'arbre dominant i el més característic. Ens cal distingir ara entre el bosc primari i el secundari. Quan l'home no havia destruït ni modificat la natura, existia un bosc, els arbres dominants del qual hem esmentat més amunt. Però d'allò, a vegades, no en queden ni les restes. L'home ha tallat en el transcurs dels segles molts boscos, uns per instal·lar camps, altres per explotar fusta, d'altres per fer carbó i altres que un poc oportú arròs a la cassola ha destruït sense benefici de ningú. Així el bosc primitiu s'ha vist extraordinàriament transformat, fins el punt que, en moltes zones i en alguns decenis d'anys, s'ha arribat a canviar l'espècie dominant del bosc primitiu. I això és el què ha permès als pins que s'expansionessin tant, arraconant altres espècies més difícils d'àmplies zones de la nostra geografia.

Originàriament el pi blanc o pi bord, actualment tan estès, apenes formava extensions considerables. El pi roig era estès als ports de Beseit, en el límit del Principat amb terres castellanines, a Penyagolosa, a Castelló límit amb Terol i als Pre-pirineus i Pirineus, que a més altitud era substituït pel pi negre que formava el bosc típic dels alts Pirineus. Actualment la realitat és molt diferent. El pi bord i el pi pinyoner s'han estès extraordinàriament per tots els països catalans substituïnt i dominant els diversos tipus d'alzinars primaris. És el cas típic de Sant Llorenç, on el bosc primari era d'alzines i actualment hi han pins i alzines. Això mateix ha passat a les Illes i a la majoria de comarques catalanes i valencianes que no sobrepassen els 800 o 900 metres d'altitud. El pi roig també s'ha estès i és l'arbre típic de part de la Plana de Vic, del Berguedà, del Ripollès, de l'Alt Urgell i del Pallars Sobirà. I per contra l'alzinar i les rouredes s'han reduït o han desaparegut.

Quines raons hi ha, doncs, que hagin motivat aquesta permutació de dominància? En senyalarem algunes. El pi té una gran facilitat de creixement i el clima català li és propici, mentre que l'alzina creix més lentament i, ha estat víctima d'una terrible talla per part de l'home ja que l'ha aprofitada per molts fins. A més hi ha una espècie de pi per cada tipus de clima de tal manera que rarament es barregen sinó que es complementen per donar la idea que a tot Catalunya l'arbre més estès és el pi. També, i per acabar-ho d'enredar hi ha un bon nombre d'arbres que han estat introduïts de qui sap on i cultivats a casa nostra. Citem solament l'eucaliptus, provinent d'Austràlia, el castanyer (les castanyedes són boscos artificials), la noguera originària de l'Europa Oriental, el magraner, el plàtan i molts arbres fruiters, la majoria dels quals ara els podem considerar com a nostres ja que els veiem a tot arreu. En aquesta constant renovació el pi hi ha sortit guanyant.

Ha arribat el moment d'aclarir bé els diferents tipus de pins. Donem per suposat que tothom sap identificar un pi, si bé hem de senyalar que hi ha un arbre de jardí, la Casuarina, que vista de lluny se li assembla molt.

La primera distinció que podem fer és en l'agrupament de les fulles. Hi ha pins que les tenen agrupades de dues en dues i altres en què formen grups de tres. Entre aquests darrers hem de senyalar el PI INSIGNE (*Pinus radiata*) que és un arbre de gran alçària i capçada ample amb pinyes molt asimètriques i escames força sortides i arrodonides, però, si bé és bastant estès a casa nostra és originari de l'Amèrica del nord. Vegem ara les espècies del gènere *Pinus* originàries de casa nostra o tan arrelades que les podem considerar com a nostres. La clau de determinació dels pins que

segueix és extreta de l'obra «Guia per a conèixer els arbres» del nostre bon amic en Francesc Masclans (que tant va encoratjar-nos en la seva estada al nostre Centre amb motiu del 60è aniversari de la Secció de Ciències Naturals), obra que molt recomanem per ampliació del present treball i per qualsevol consulta de tipus botànic. Els pins que a continuació descrivim tenen tots les fulles agrupades de dues en dues.

Clau per a la determinació dels pins

- 1 Capçada ampla, generalment en forma de para-sol; pinyes grosses amplament ovòides, de 10-15 per 7-10 centímetres; pinyons comestibles de closca molt dura
PI PINYONER
Capçada mai en forma de para-sol; pinyes estretament còniques; pinyons no comestibles i de closca poc dura 2
- 2 Fulles llargues, de 6 a 20 centímetres 3
Fulles generalment curtes, de 3 a 6 centímetres 5
- 3 Fulles molt primes i blanques, de 6 a 10 centímetres de longitud; pinyes molt abundants de 8-12 per 3,5-4,5 centímetres, inclinades cap avall de la branca, amb la qual fan angle agut, escames de la pinya gairebé planes PI BLANC
Fulles gruixudes, rígides i punxants, de 10 centímetres o més; escames de cares sortides en forma piramidal 4
- 4 Pinyes petites, de 4-8 per 2-3,5 centímetres, inserides perpendicularment a la branca; fulles de 9 a 17 centímetres de longitud (o de vegades més) PINASSA
Pinyes grosses, de 10-18 per 5-7 centímetres, inclinades cap avall i inserides obliquament a la branca PINASTRE
- 5 Fullatge d'un verd blavís; branques i part alta dels troncs amb la pela rogenca; pinyes petites de 3-7 centímetres de longitud, mats; escames de vèrtex poc prominent PI ROIG
Fullatge d'un verd negrós, molt fosc; branques i troncs de pela grisa; ennegrida; pinyes petites, de 4 a 7 centímetres de longitud, lluent; escames del costat més il·luminat amb vèrtex prominent i recorbat, en forma de ganxo PI NEGRE

Amb aquesta taula, alhora completa i senzilla, podem determinar i classificar els pins del nostre país. Cal advertir que amb aquesta clau no es pot ni intentar classificar pins de jardineria, doncs moltes de les espècies que trobem als jardins, als carrers i als parcs són originàries d'altres terres i hi són cultivades. Quelcom semblant passa amb les repoblacions forestals, que moltes vegades es fan de pins importats. Pins corrents de veure a casa nostra són el pi canari i el pi del Canadà.

De la clau també es dedueix la importància que tenen les pinyes a l'hora de classificar un pi. Pels fruits és molt fàcil de conèixer un arbre i la pinya, com a fruit que és, ens facilita la tasca. Un xic més difícil és classificar un pi quan no hi ha pinyes, ja que aleshores ens hem de refiar de les fulles (d'aquestes n'hi han sempre en el pi, ja que, com molts arbres resinosos, és de fulla perenne). Per altra banda qualsevol pi adult té pinyes, ja que aquestes tarden un parell d'anys a créixer i madurar, formant-se els pinyons (llavor) dintre de les pinyes (fruit).

Hem vist ja les principals diferències entre les espècies de pins. Per acabar donarem algunes dades, com extensió, distribució, característiques, etc., de cada una de les espècies esmentades.

— **PI PINYONER**, anomenat també PI PINYER. — **Pinus pinea**. — Aconsegueix els 20 metres d'alçària. Les fulles són bastant gruixudes i d'un verd intens. Floreix per l'abril o maig. Viu sobre sòls disgregats i sorrencs i a prop del mar on generalment substitueix el pi blanc, amb el que viu barrejat. Es troba també isolat o formant boscos. No sobrepassa els 1.000 metres d'altitud i resisteix les gelades millor que el pi bord. És l'únic pi de pinyons comestibles. Està estès per tots els Països catalans. Sembla que és originari del Mediterrani oriental.

1. — Pi pinyoner o pi pinyer (**Pinus pinea**). — És típica la seva forma de para-sol. Creix fins i tot en sòls accidentats. No és estrany veure'l isolat. No sobrepassa els 1.000 metres d'altitud. (La Mola, Sant Llorenç del Munt, 1.000 m.).

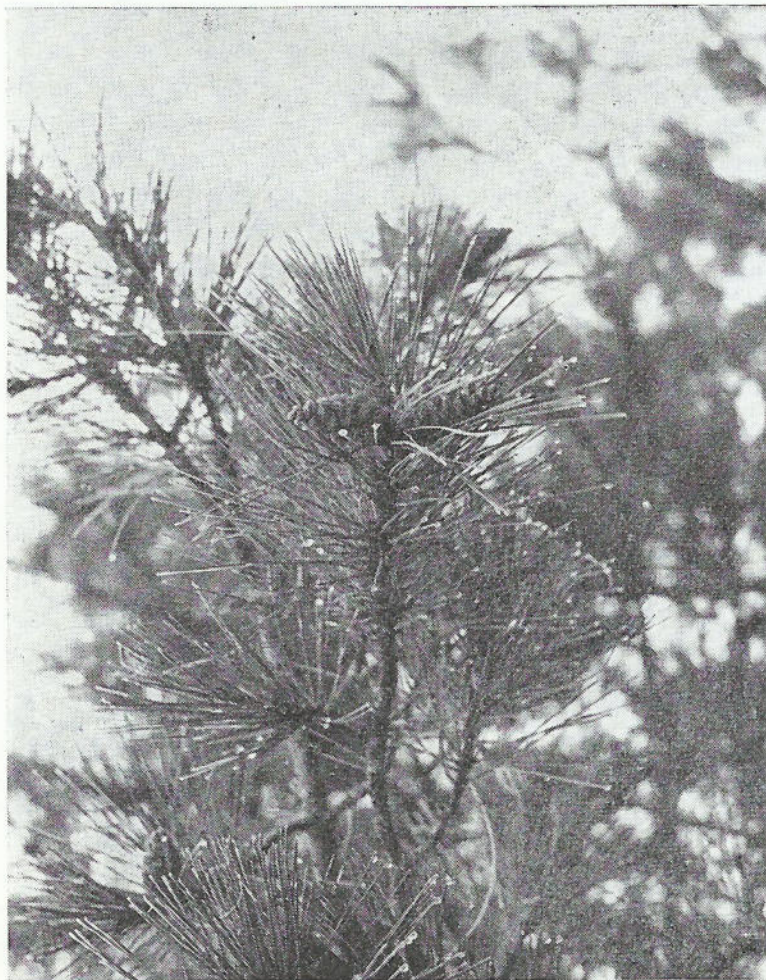
(Fotografies: Miquel Noguera)

— **PI BLANC**. — **Pinus halepensis**. — No és excessivament alt, el seu tronc és sovint tortuós i creix tan extraordinàriament que no és estrany veure'l totalment tort. Floreix per l'abril o maig i té, com tots els pins, dos tipus de flors: la flor masculina, una pols groga que s'escampa arreu per tal de fecundar les pinyes, que són la flor femenina. Viu a tot el Mediterrani fins els 900 o 1.000 metres d'altitud i rarament es troba en terrenys sorrencs on el substitueix el pi pinyoner. Forma extensos boscos.

— **PINASSA**. — **Pinus nigra ssp. salmannii** (**P. clusiana ssp. clusiana**, **P. laricio ssp. salzmannii**). — Pot arribar als 30 metres d'alçària. El tronc és ordinàriament recte. La capçada ampla i cònica. Les fulles són d'un verd intens. Floreix pel maig o juny. Viu en la muntanya mitjana en llocs on l'alzina ja no resistiria el rigor de l'hivern. Substitueix també el roure en boscos primaris malmesos per l'home. Creix en sòls calcaris on fa pinedes extenses. El trobem abundant al sud i a l'oest del Principat i a les zones muntanyoses de clima mediterrani del sud d'Europa.

— **PINASTRE**. — **Pinus pinaster** (**Pinus maritima**). — Pot aconseguir uns 25 metres d'alçària. És de capçada cònica bastant densa i regular. Floreix per l'abril o maig. Viu a

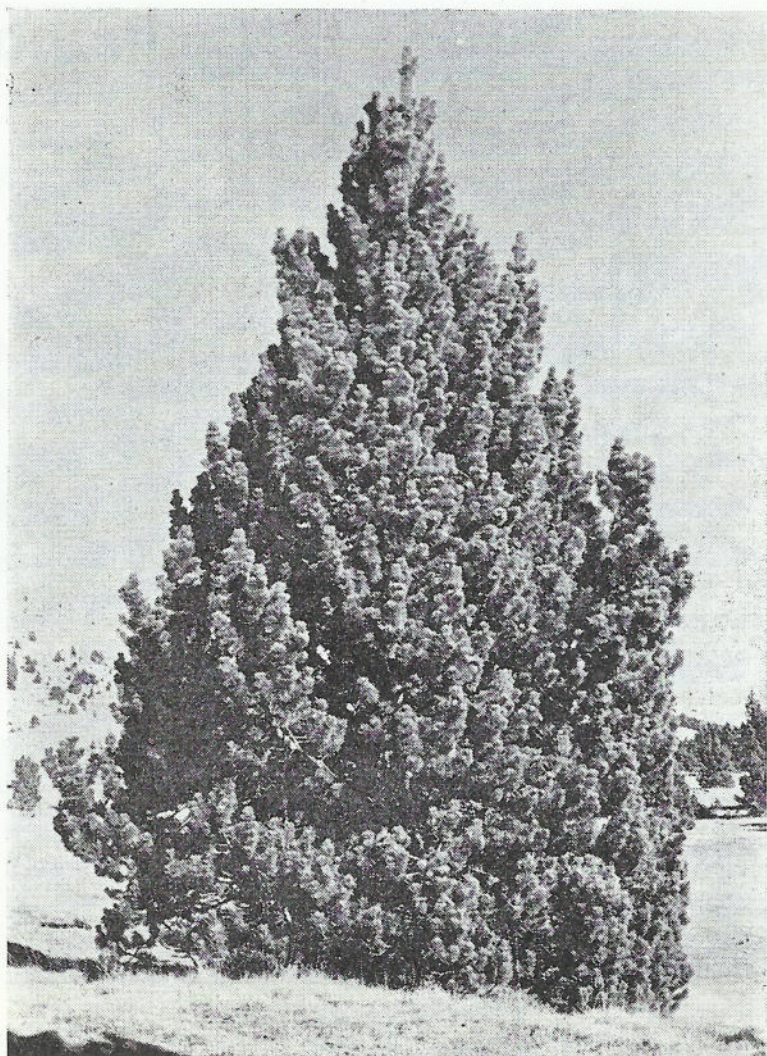
2. — El pi blanc o pi bord (*Pinus Halepensis*) és el més estès a Catalunya. El tronc és sovint tort. És característica l'abundància de pinyes de l'exemplar adult. Viu fins els 900 o 1.000 metres d'altitud i forma extensos boscos. (Matadepera, Terrassa, 450 m.).

3. — Pinassa (*Pinus nigra salmannii*). Es distingeix per la seva fulla molt llarga i gruixuda i per les pinyes còniques, petites i inserides perpendicularment a la branca per contraposició amb el Pinastre (*Pinus maritima*), el que se li assembla més, que, a més de tenir les pinyes més grosses, les té inserides cap avall, formant un angle oblic amb la branca. Viu entre els 800 i 1.600 metres d'altitud, depenent dels llocs. (Conca de Tremp, 900 metres).

4. — El pi roig (*Pinus silvestre*), un dels pins més alts, sol tenir un tronc recte i la capçada eixamplada en els exemplars adults. Viu dels 500 als 1.700 metres, en condicions favorables. (Coll de tres creus, Serra de l'Obac, 875 m.).

5. — Pi negre (*Pinus mugo uncinata*). Té la fulla molt petita, les branques inferiors molt acostades al sòl i no sol ser gaire alt. A altituds extremes pren les formes tortuoses que tots coneixem. Viu entre els 1.600 i 2.300 metres d'altitud. (Prat de Bessies, Port de Comte, 1.800 m.).

la terra baixa sobre sòls granítics i esquistosos no massa secs. És poc abundant al Principat, ja que és més de distribució atlàntica, arribant també al Mediterrani pel sud de França, Itàlia i nord d'Àfrica.

— **PI ROIG.** — *Pinus silvestris*. — Pot assolir els 30 metres d'alçària. El tronc sol ser recte, la capçada estreta i aguda pels exemplars joves i més eixamplada pels vells. Viu a l'estatge montà i ocupa llocs relativament secs dels vessants assolats. Suporta bé les gelades del clima continental en què viu. El trobem, pujant, després del roure, però no arriba a barrejar-se amb el bosc subalpí. En llocs on la influència del mar és de tenir en compte és substituït pel faig. Pot anar dels 500 als 1.500 metres d'altitud en condicions favorables, en ambdós casos. Normalment viu sobre els 1.300 o 1.400 metres d'altitud. És bastant freqüent al nord del Principat. És una espècie europea que pobla tot Centreuropa, Escandinàvia i Sibèria, fins el paral·lel 20, a la regió àrtica. La seva localitat extrema pel sud és Sierra Nevada.

— **PI NEGRE.** — *Pinus mugo ssp. uncinata* (*P. montana ssp. uncinata*). — Correntment no és gaire alt. El tronc és gruixut amb les branques inferiors molt baixes o acostades al sòl. Viu barrejat amb l'avet i el sobrepassa. A altituds extremes el trobem sovint isolat. Resisteix les gelades i nevades de l'alta muntanya i pren formes tortuoses, que tant el caracteritzen. Viu entre els 1.600 i 2.300 metres d'altitud, encara que pot baixar fins els 1.300 o pujar més amunt (a 2.740 metres, a Núria, es troba el pi i l'arbre més alt de Catalunya). Solament el trobem en els Pirineus i en alguns llocs dels Pre-pirineus. Malgrat que és un arbre molt resistent és de difícil reproducció i creixement. A més de les tallades (que a vegades els excursionistes fem per obtenir llenya, destruint així els arbres propers als refugis) està atacat per uns líquens molsosos que parasiten les seves branques. També les fortes nevades n'hi esqueixen. Però ell resta sol, com a mut testimoni d'una rigurositat de clima que cap altre arbre pot aguantar. S'estén també per les zones altes de Centroeuropa.

Per últim hem de remarcar que hem donat unes idees generals que no passen de ser això: idees generals. Moltes vegades i per moltes causes els paisatges que podrem observar no respondran a les normes que pàgines enrera s'han donat. Estigueu segurs que hi ha causes més importants, climàtiques moltes vegades, que justifiquen un tipus de paisatge en un lloc on no hi correspondria (recordem la plana de Vic o Olot). Hem de tenir sempre present que quan un arbre o una planta creix en un lloc és perquè s'hi troba bé i perquè té totes les condicions que necessita per la seva extensió. Si pel que sia, un arbre va a parar en un lloc que no és el seu o morirà o per la competència dels altres acabarà extingint-se. I en tot cas, mai no formarà masses considerables. Si les hi veiem és que hi ha alguna raó més poderosa.

Els pins són un bon exemple de com l'home pot modificar la Natura radicalment. És més, l'home la pot malmetre, destruir o bé la pot conservar, protegir i fins i tot millorar i construir. Perquè sempre hem de fer allò primer i no això darrer?

S.C.N., setembre-desembre 1975.

BIBLIOGRAFIA

- Bolós, O. de. «Sòl i vegetació de Catalunya». Geografia de Catalunya de Lluís Solé i Sabarís. Vol 1. Aedos. Barcelona, 1958-1974.
- Masclans, F. 1958. «Guia per a conèixer els arbres». (Premi Larratea de l'Institut d'Estudis Catalans). Tercera edició, 1972, corregida i augmentada. C.E.C. Barcelona.
- Masclans, F. 1963. «Guia per a conèixer els arbusts i les lianes». (Premi Larratea de l'Institut d'Estudis Catalans). Segona edició, 1973, corregida i augmentada. C.E.C., Barcelona.
- Panadera, J. M. i Boada, M. 1974. «Tot Catalunya. Geografia física il·lustrada». Diàfora. Barcelona.
- Ruiz de la Torre, J. «Árboles y arbustos de España». Enciclopedia Salvat de la Fauna Ibérica y europea. Fascicles 6-12. Salvat-RTVE. Barcelona, 1975.

L'AGULLA BLANCA DE CARENÇA

per Manuel TOMÀS

i Francesc SOLER

Ens trobem sota aquesta coneguda agulla, acampats prop de la sortida d'aigües de l'Estany Gran. Des de que hem arribat el temps és dolent, de tant en tant neva, i això ens fa preparar la tenda per a una possible forta nevada.

Però de sobte el vent esbaldeix les boires que embolcallaven els cims que formen el cercle de Carença deixant un cel d'intents color blau. La nostra alegria és gran, doncs aprofitant aquest canvi podrem anar a fer alguna escala a l'agulla Blanca.

Preparem el material i ens afanyem a fer l'aproximació fins al peu de l'agulla. La nostra intenció era fer l'escalada per la via Unió Excursionista de Vic, però degut a lo avançat del dia ens decidim per fer una via que vàrem trobar ressenyada en una antiga revista de muntanya. Aquesta via es desenrotlla per l'aresta nord i l'obriren els membres del Centre Excursionista Pirenaic. Aquesta escalada és molt bonica degut al lloc per on discorre, no té gran dificultat però és força interessant. El primer llarg de corda al fem superant uns grans graons amb alguna petita xemeneia fins arribar a un bon replà on fem reunió (30 m. III, III sup.). La segona tirada, la més difícil, l'encetem pujant fins a sota una estreta xemeneia que superem amb «romenage» entrant-hi dins. Un cop dalt continuem per una canal fins un replà on prosseguir ens sembla bastant complicat i descompost, però a l'esquerra s'insinua una cornisa que seguim fins a un replà situat a la pròpia aresta, on fem reunió (40 m. III, IV, II). El tercer llarg de corda el realitzem pujant recte amunt fins a un replà on s'acaba la corda i muntem la tercera reunió (40 m. III.). La quarta tirada l'encetem pujant primer sobre l'aresta que tenim a la dreta de la reunió i continuem pel fil de l'aresta fins el final de corda; aquest tros és molt aeri però no massa difícil (40 m. III.). Des d'aquí fins al cim de l'agulla continuem pel fil de l'aresta amb dues tirades fàcils (80 m. III).

Som ja dalt del cim i el temps s'ha tornat a embolicar. Fem les fotos de costum i després de donar una ullada al voltant i localitzar la nostra tenda perduda en la immensitat de la vall, comencem a baixar cap a l'Estany Gran pels drets pendents herbosos del cantó sud, just quan comencen a caure els primers borrallons de neu.

Ascensió realitzada el dia 1 de novembre per Artur Moncal, Manuel Tomàs i Francesc Soler.

UNA ASCENSIÓ A LA VIA CASAS-DANI DEL PIC RODÓ

per Francesc SOLER i LLAMAS

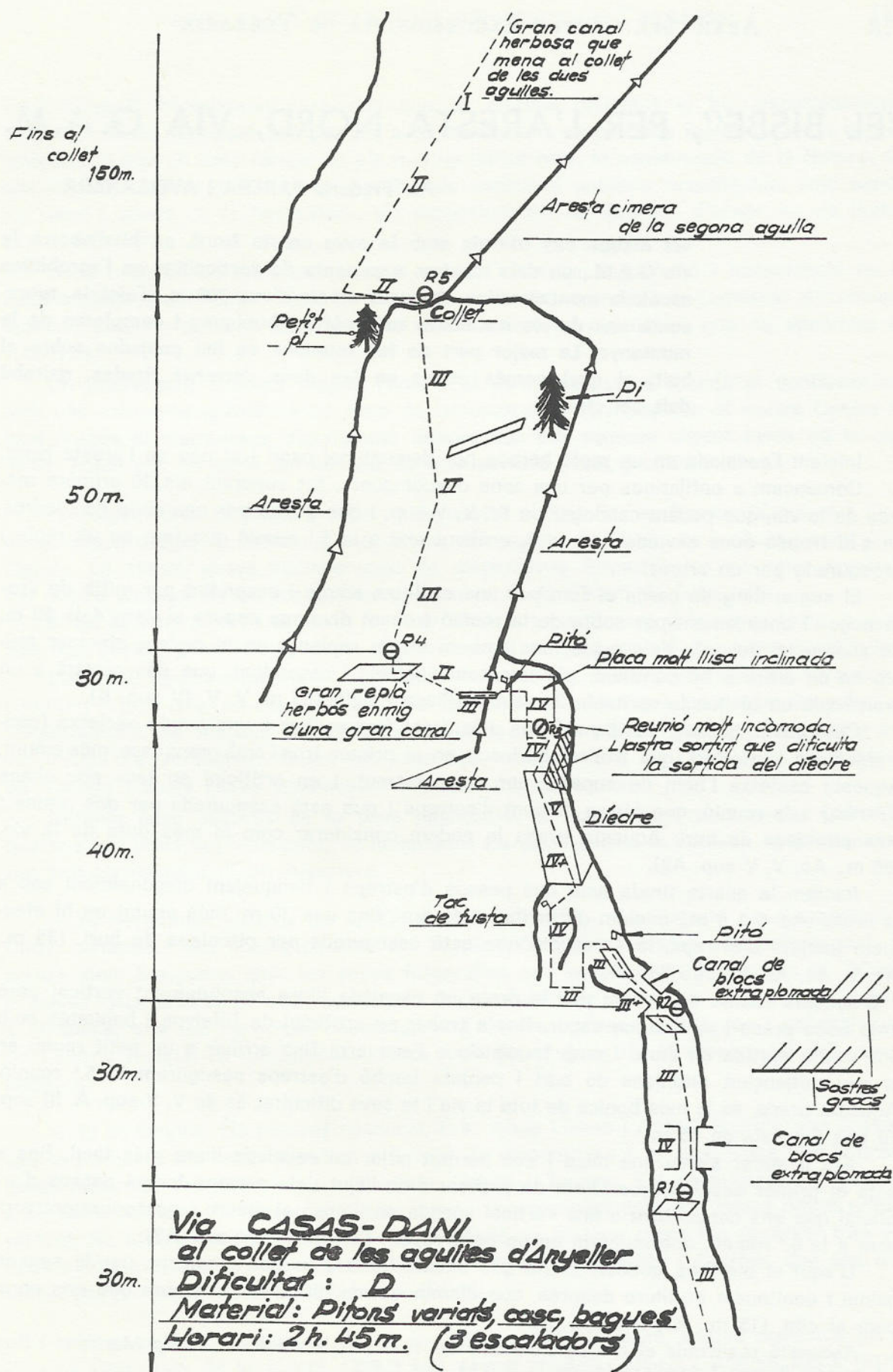
Núria, Carençà, L'Estanyet, ens guarden encara agradables sorpreses d'escalada i vies que si bé no són com en diem «primeres» continuen oferint-nos encara el mateix de desconegut i d'aventura que la primera vegada que hi pujàrem, degut a que en marcar ressenyes tècniques detallades, informació del lloc on comencen i molts d'altres detalls, aquesta via Casas-Dani nosaltres la trobarem en l'antiga revista «Cordada» i gràcies a això la poguérem fer, doncs ens era completament ignorada.

Ens trobem ja al Coll de Noufonts i després de preparar una motxilla d'atac i amagar per allà les altres, comencem a fer l'aproximació a la via guiats per l'antiga ressenya. Seguim primer la Valleta seca fins que un cop a sota del gran salt que hi ha a la meitat encetem un llarg flanqueig per sota les parets de la cresta d'Anyeller a través d'un esborrat carriolet que anem seguint fins que tenim ja davant nostre la paret del Pic Rodó, on s'hi troba la via Curset. Un cop aquí i seguint les indicacions de la ressenya, trobem una tartera de blocs més grossos que els altres i a sobre mateix d'ella hi veiem també uns sostres grocs, dels quals també se'n parla en la ressenya. Llavors ens adonem que la via discorre per la primera canal a l'esquerra dels sostres grocs; a la dreta d'una altra més marcada. Trobat ja el lloc on comença la via, decidim de fer una mossegada i anar preparant al mateix temps el material.

El dia és esplèndid i invita a escalar, además la impaciència ens fa anar depressa, així que acabem de menjar i comencem l'escalada.

La primera tirada la fem seguint una canaleta o via herbosa amb tendència a l'esquerra fins que trobem un replanet, sota uns blocs grossos, per a fer la reunió (30 m. III). La segona tirada la comencem amb la superació dels blocs de sobre la reunió amb un pas un xic exposat per la marca de preses de peu (IV) i continuem amb la mateixa tònica de la tirada anterior fins a un replà sota uns sostres on fem reunió (30 m. IV, III). Aquí comença el tros de més dificultat de la via. La tercera tirada l'encetem amb la superació de la balma de sobre la reunió amb un pas amb bona presa (III sup.), tot seguit trobem un pitó a l'esquerra i assegurats en ell fem un petit flanqueig primer, per a baixar seguidament uns 3 metres per una canal, per tal d'anar a buscar unes àmplies esquerdes a l'esquerra que es superen amb passos aeris fins a un tac de fusta (IV). La continuació és òbvia per l'interior d'un díedre limitat a l'esquerra pel principi i per la dreta per una paret llisa; el díedre és força interessant i bonic i la presa és molt petita però molt compacta (V); la continuació del díedre ens queda lleugerament bloquejada per una llastra que es passa amb una espècie d'oposició bavaresa; superada aquesta s'arriba a un petit replanet on s'acaba la corda i hem de fer reunió molt incòmodament (40 m. III sup., IV, V, IV). La 4.ª tirada es desenrotlla entre plaques llises i inclinades que es superen amb tendència a l'esquerra (IV) fins a trobar un pitó del qual sortim flanquejant cap a l'esquerra fins a l'interior d'una gran canal on s'hi troba un bon replà. (30 m. IV, III). Des d'aquí i amb un tros de 50 m. a «l'ensamble» arribem a un petit collet on flanquegem cap a l'esquerra fins a trobar una altra canal herbosa molt fàcil. Des del collet també podria seguir-se recte amunt per una aresta molt bonica que semblava força interessant, però nosaltres preferim no embolicar-nos i anem per la canal fins al collet entre les banyes d'Anyeller. Hem arribat ja a la cresta de l'Anyeller, ens felicitem per l'èxit de l'escalada i després de veure un glop d'aigua comencem a fer el curt tros de cresta que ens separa del Coll Berrat des d'on tornem cap a les motxilles que són prop del coll de Noufonts, i des d'allà cap a Núria, per tal de poder agafar el cremallera i tornar cap a casa feliços d'haver aconseguit pujar a aquesta bonica i desconeguda via.

Ascensió feta el dia 5 d'octubre, per: Josep Capdevila, Josep Turull i Francesc Soler.

"EL BISBE", PER L'ARESTA NORD, VIA G.A.M.

Per Frederic PARERA i AVELLANEDA

«El Bisbe» ens ofereix amb la seva aresta Nord, on hi discorre la via G.A.M., un dels màxims exponents de verticalitat en l'acrobàtica escalada montserratina. Aquesta aresta d'uns 200 m. d'alçària, representa una de les escalades més aèries, boniques i completes de la muntanya. La major part de les reunions es fan penjades sobre el buit, el qual només minva en les dues darreres tirades, gairebé dalt del cim.

Iniciem l'escalada en un replà herbós per damunt del camí i al peu de l'aresta Nord.

Comencem a enfilar-nos per una zona descomposta, tot superant els 30 primers metres de la via, que podem catalogar de IV, V, V sup. i que pugen per una sèrie de díedres on s'hi troben dues savines i un pitó, arribant així a la 1.ª reunió que fem en un replà i assegurada per un arbret.

El segon llarg de corda el fem per una escletxa ampla i ascendint per mitjà de «romenage» i encallament per sobre de la reunió trobant diversos segurs al llarg dels 30 m. de xemeneia, després dels quals, ens trobem en un replanet on hi podem efectuar reunió en un arbre o bé continuar per una canal estreta i ascendent, que ens portarà a un gran replà on té lloc la veritable 2.ª reunió (Plaça Reial). (35 m. V, V, IV sup, II).

Continuem, baixant uns 5 m. fàcils a la dreta fins arribar a una ampla escletxa (continuació de l'anterior), que trobem burinada en el primer tros i amb grans tacs, més amunt. Aquesta escletxa l'hem de superar per empotrament, i en artificial en tacs poc abans d'arribar a la reunió, que farem damunt d'estreps i que està assegurada per dos pitons i tres pitonises de burí. Aquesta tirada la podem considerar com la més dura de la via. (30 m., Ao, V, V sup, A2).

Iniciem la quarta tirada amb dos passos d'estreps i flanquejant diagonalment cap a la dreta uns 4 ó 5 m., iniciem un artificial de burí fins uns 30 m. més amunt on hi efectuem penjats d'estreps, la 4.ª reunió que està assegurada per pitonises de burí. (35 m., A1, V, A1, A2, Passos llargs).

D'aquesta reunió en sortim per la dreta en escalada lliure absolutament vertical però amb bona presa i amb algun segur, fins a trobar un artificial de filferros i baguetes amb una petita sortida en lliure i amb tendència a l'esquerra fins arribar a un petit repeu en el que mitjançant pitonises de burí i penjats també d'estreps assurem la 5.ª reunió. Aquesta tirada, és la més bonica de tota la via i la seva dificultat és de V, V sup. A, III sup. Té una llargària de 35 m.

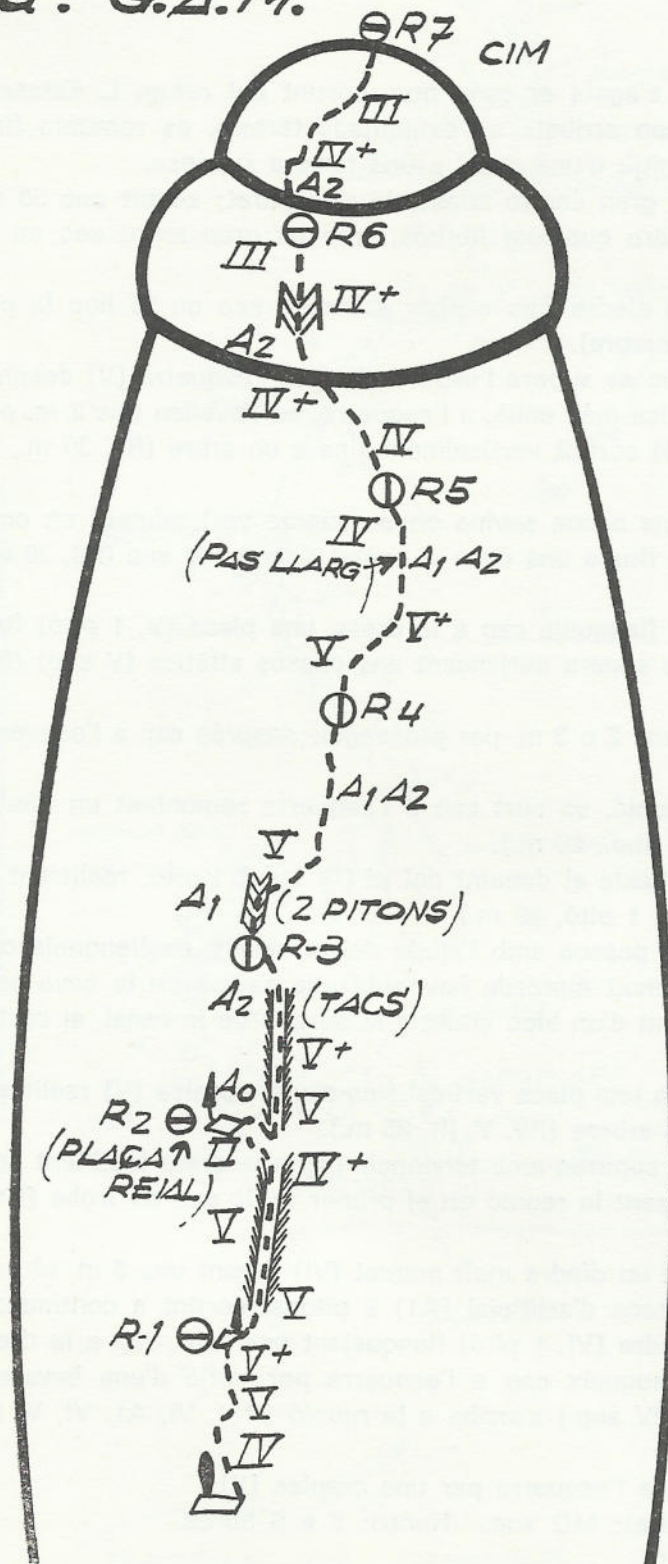
Ara la paret s'ajeu una mica i ens permet pujar en escalada lliure més fàcil, fins a sota el primer desplom que l'hem de superar amb l'ajut dels estreps fent 4 passos d'artificial que ens condueixen a una vertical sortida en lliure pel díedre i posteriorment arribem a la 6.ª reunió, que muntem en un petit repeu. (30 m., IV, IV sup. A2).

D'aquí al cim ens queden 15 m. que iniciem amb 3 passos d'estreps per la segona balma i continuem en lliure després, que disminueix de dificultat a mesura que ens apropem al cim. (15 m., A2, IV sup., III).

Ascensió realitzada el dia 26 d'octubre de 1975 per la cordada: Josep Martínez i Ros i Frederic Parera i Avellaneda, de la S.A.M. del C.E.T.

EL BISBE - ARESTA NORD

Via: G.A.M.

2ª BALMA	15m.
1ª BALMA	30m.
PAS LLARG TROS VERTICAL	35m.
PASSOS LLARGS FLANQUEIG VERTICAL DIEDRE FISSURAT	35m.
TACS SEPARATS ENCALLAMENT	30m.
RAMONAGE EMPOTRAMENT GRAN FISSURA	35m.
MOLT VERTICAL DESCOMPOST REPLÀ HERBÓS	30m.

← CAMÍ A STA. CECÍLIA

1.º ABSOLUTA ALS CABIROLS (PEDRAFORCA)

VIA: Cerdanyola

Per arribar al peu d'aquesta via, s'agafa el camí que, sortint del refugi L. Estasen, travessa la tartera de Cabirols. Un cop arribats a l'esmentada tartera, es remunta fins a la seva part final, on pujarem per mitjà d'una canal a una tartera suspesa.

Des d'aquest indret, s'atalaia una gran llastra adossada a la paret; seguit uns 50 m. cap a l'esquerra es distingeix un díedre quelcom herbós, amb un gran arbre sec en la seva part final.

1.º Tirada: Es remunta l'esmentat díedre fins arribar a l'arbre sec on té lloc la primera reunió (R1, 30 m., III, IV, una escarpra).

2.º Tirada: Mitjançant un pas atlètic es supera l'esperó situat a l'esquerra (V) després es flanqueja fins a una savina i una mica més enllà, a l'esquerra, es davallen uns 2 m. per continuar flanquejant una placa (1 pitó) sortint verticalment fins a un arbre (R2, 30 m., V, un pitó).

3.º Tirada: Pujar cap a la dreta fins a una savina on es supera verticalment un contrafort (IV) seguit per sobre d'aquesta fins a una cova al costat d'un arbre sec (R3, 30 m., IV, III).

4.º Tirada: Des d'un arbre sec es flanqueja cap a la dreta, una placa (V, 1 pitó) fins al peu d'una marcada canal, la qual es supera mitjançant uns passos atlètics (V sup) (R4, V, V sup. 25 m., 1 pitó).

5.º Tirada: Es surt cap a la dreta uns 2 o 3 m. per prosseguir després cap a l'esquerra fins a un arbre (R5, 30 m., III).

6.º Tirada: Des de la cinquena reunió, es surt cap a l'esquerra remuntant un díedre (IV sup.) fins a un petit pi (R6, IV, IV sup., 20 m.).

7.º Tirada: Es supera una placa situada al damunt del pi (IV sup.) 1 pitó, realitzant la reunió en un arbre caigut (R7, IV sup., 1 pitó, 20 m.).

8.º Tirada: Es superen els primers passos amb l'ajuda del pi caigut, es flanqueja cap a la dreta uns 5 m. fins a una canal molt marcada havent-hi una savina en la seva part mitjana (VI) la reunió es realitza damunt d'un bloc situat a la sortida de la canal, al costat esquerre (R8, V, VI, 1 pitó, 25 m.).

9.º Tirada: Remuntar cap a la dreta una placa vertical fins a una cornisa (V) realitzant la reunió al final de la cornisa, en uns arbres (R9, V, III, 25 m.).

10.º Tirada: Els primers passos es superen amb tendència cap a la dreta facilitant l'entrada en un díedre molt marcat, realitzant la reunió en el primer replà que es troba (R10, Registre, V, 1 Tac, 40 m.).

11.º Tirada: Remuntar verticalment un díedre molt marcat (VI) durant uns 3 m. al capdavall dels quals es realitzen dos passos d'artificial (A1) 2 pitons, sortint a continuació en lliure uns 5 m. fins al final del díedre (VI, 1 pitó) flanquejant uns 2 m. cap a la dreta per una petita cornisa des d'on es segueix cap a l'esquerra per mitjà d'una bavaresa (V sup.) superant després uns blocs (IV sup.) s'arriba a la reunió (R11, VI, A1, VI, V, IV, 40 m.) (4 pitons).

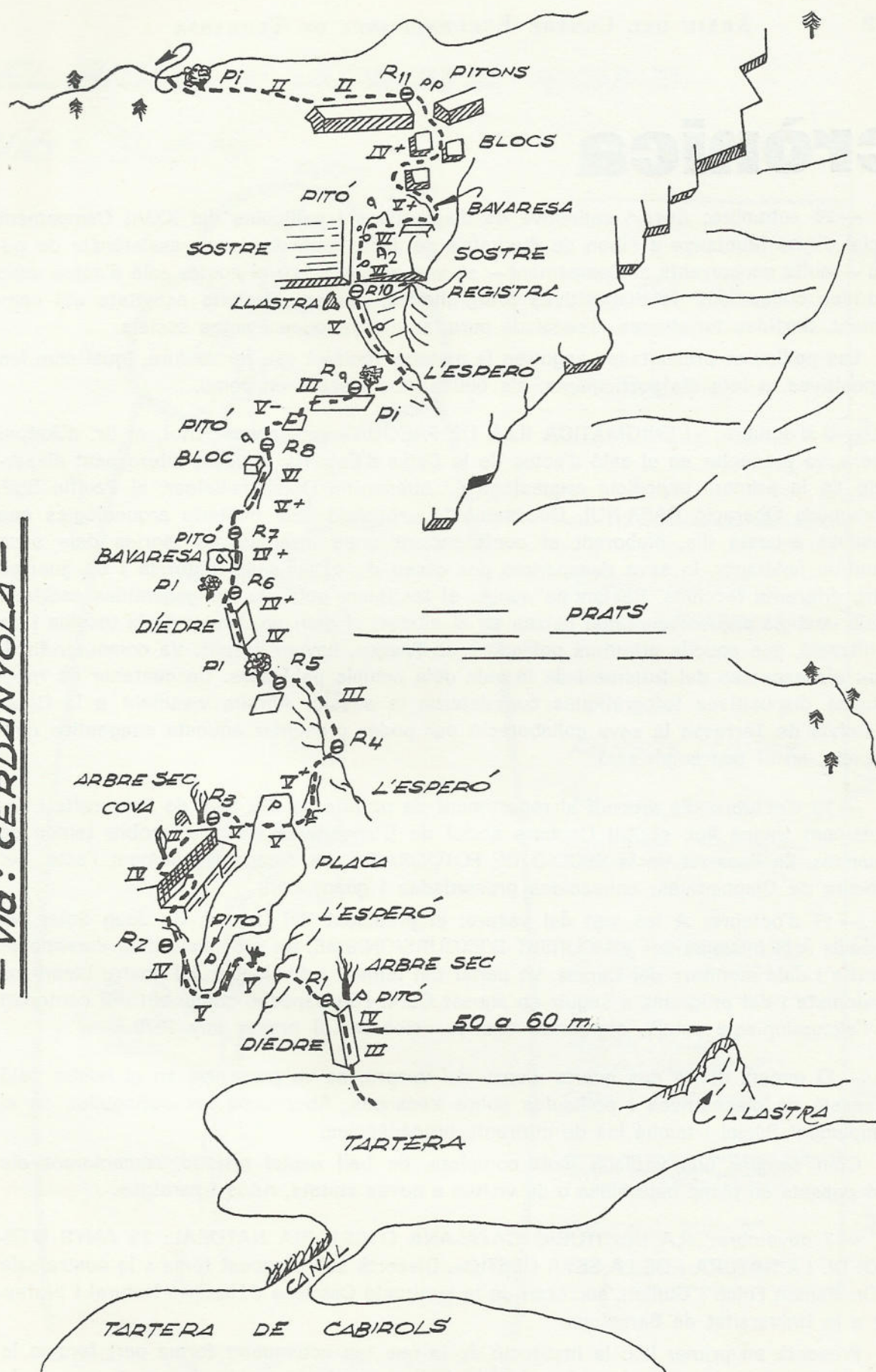
Des d'aquesta reunió es surt cap a l'esquerra per una cornisa (II).

Llargada de la via: 300 m. Dificultat: MD sup. Horari: 5 a 6 hores.

1.º Ascensió absoluta: el 14-9-1975.

Per: Emili Andrés de l'ÀGUILAS; Joan Cabau, del SAM del CET; Enric Sirvent del CIMS i Josep Verdaguer, del CADE.

- Via: Cerdanyola -

crònica

— 26 setembre: Sessió colectiva de diapositives i pel·lícules del XXVII Campament Social d'Alta Muntanya a l'Ibon de Piedrafita de Jaca. Amb nombrosa assistència de públic —molts concurrents al Campament— es van presentar en el nostre saló d'actes unes nodrides colleccions de diapositives fotogràfiques, de les diferents activitats del campament. Sortides turístiques, d'escalada pura, muntanyenques i actes socials.

Les pel·lícules presentades següeren la mateixa tònica i van fer revivre, igual com les diapositives, a tots els participants, els belles dies viscuts en comú.

— 3 d'octubre: «L'ENIGMÀTICA ILLA DE PASQUA» amb aquest títol, el Sr. n'Antoni Ribera, va presentar en el saló d'actes de la Caixa d'Estalvis, aquesta interessant dissertació de la primera expedició arqueològica i submarina Catalano-Balear, al Pacífic Sud, anomenada Operació RAPA-NUI. Documentada exposició dels misteris arqueològics que presenta aquesta illa, elaborant el conferenciant unes interessants teories dels seus primitius habitants, la seva desaparició per causa de cataclismes naturals i de guerres entre diferents faccions. Restant-ne només el testimoni petri de les gegantines estàtues i dels vestigis arqueològics que deixen en el misteri el grau de domini de la tècnica i de civilització, que aquells primitius pobladors de Pasqua, havien assolit. Va comentar finalment els aspectes del turisme i de la vida dels actuals pobladors. Un centenar de magnífiques diapositives fotogràfiques completaren la sessió. Agraïm vivament a la Caixa d'Estalvis de Terrassa la seva col·laboració per poder presentar aquesta suggestiva conferència, en el seu ampli saló.

— 10 d'octubre: Es procedí al repartiment de premis del XL Saló de Fotografia i seguidament tingué lloc el XIII Concurs social de Diapositives en color, sobre temes de Vacances. En l'apartat de la SECCIÓ DE FOTOGRAFIA, es detalla àmpliament l'acte, del Concurs de Diapositives: colleccions presentades i guanyadors.

— 17 d'octubre: A les vuit del vespre, el president del Centre, Sr. Joan Soler, va procedir a la iniciació del VII CURSET D'EXCURSIONISME, en presència dels cursetistes inscrits i dels monitors del Curset. Va parlar del foment i divulgació del nostre ideari excursionista i del programa a seguir en aquest Curs. Féu especial comentari del centenari de l'excursionisme català, efemèride que es celebrarà el proper any 1976.

— El mateix dia, a dos quarts d'onze del vespre, es va presentar en el nostre saló la sessió de diapositives i pel·lícules sobre Vacances. Abundaren les obtingudes en el Campament Social i també les de diferents procedències.

Com sempre una vetllada molt completa, de bell esplai artístic, rememorant els dies passats en plena naturalesa o de visites a noves ciutats, rutes i paratges.

— 7 novembre: «LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL: 75 ANYS D'ESTUDI DE LA NATURA I DE LA SEVA GESTIÓ». Dissertà sobre aquest tema a la nostra sala el Dr. Ramon Folch i Guillen, secretari de la Institució Catalana d'Història Natural i professor a la Universitat de Barcelona.

Presentà en primer lloc la Institució de la que tan activament forma part fent-ne la seva història per treure'n una perspectiva de futur molt favorable davant la manca de

llocs d'estudi, investigació i recerca que en matèria biològica hi ha, dissortadament. També parlà de la missió que pot dur a terme aquesta renovellada Institució en la nostra societat, ja que un dels camps en els que ha lluitat més, la conservació de la Natura, és una de les tasques més urgents per la que qualsevol persona responsable, amb sentit de futur i amant de la Naturalesa, els excursionistes ho hauríem d'esser, ha de lluitar sense descans.

Donà unes dades molt interessants sobre l'estat de degradació i conservació de la Natura extretes del «Llibre blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans» d'imminent aparició pública, del que ell n'ha estat el secretari de redacció i que ha apadrinat la I. C. H. N.

Un interessant col·loqui clogué l'acte i el públic assistent premià al conferenciant amb uns calurosos aplaudiments. Hem de lamentar-nos, però, que en el nostre Centre hi hagi només la quarentena d'assistents interessada per aquesta urgent tasca de la que el Dr. Folch ens en parlà tan bé amb la seva paraula justa, precisa i amena.

— 9 novembre: El poeta i amic de la nostra entitat Sr. en Ramon Alzamora i Cardona, ens presentà la lectura d'una glossa del poema CANIGÓ, de mossèn Jacint Verdaguer. La sessió anava acompanyada de diapositives fotogràfiques en color originals del nostre consoci Sr. en Josep Llenas, membre de la Secció de Fotografia.

El Sr. Alzamora, el 24 de març de l'any 1950, ja va parlar-nos del mateix tema, o sigui que han passat ja vint-i-cinc anys, d'aquella seva primera sessió del tema canigonenc.

L'elevada finor sentimental i espiritual de l'amic Sr. Ramon Alzamora va abrindar a l'auditori i junt amb ell vam recórrer els meravellosos paisatges pirinencs descrits tan magistralment per mossèn Cinto. Pujàvem cimals, contemplàvem paratges emportats pel vol d'àliga de Verdaguer. Vèiem les superbes construccions de Cuixà i de Sant Martí del Canigó i se'ns anava encomanant l'entusiasme del lector.

Noranta anys després de la seva publicació, el poema èpic-muntanyenc CANIGÓ, que ens fou ofert tan bellament, va complaure als assistents a la vetllada, que acomiadaren ben cordialment al Sr. Alzamora.

— 14 novembre: «Viatge de 4.000 Qm. per la URSS». Presentació de diapositives i films, comentats pel nostre consoci Sr. Florenci Soriguera. Sessió molt interessant. El nostre amic Soriguera, amb les seves fotografies ens va fer viure la història de Rússia a través dels temps. El seu recorregut, que va efectuar en cotxe, des d'Ucrània fins a Finlàndia, ens féu participar destacadament de les bel·leses artístiques i geogràfiques de l'eterna Rússia. La concurrència restà molt complaguda de la dissertació del nostre consoci.

— 16 novembre: Els nostres consocis, Srs. Josep Llenas i Antoni Garriga, van presentar, el primer d'ells una magnífica col·lecció de diapositives i el segon una ben aconseguida pel·lícula, del seu viatge a Bulgària, Grècia i Turquia. Els comentaris del «Viatge a Orient», van anar a càrrec del nostre amic i acompanyant dels dos amics citats primerament, Sr. Mateu Fusalba, que amb paraula fàcil, va il·lustrar i ens féu conèixer tots els llocs visitats. El nostre reconeixement als amics Llenas, Fusalba i Garriga, que ens han volgut fer participar de la seva anada a Orient.

— 24 novembre: El consoci i amic, Dr. en Josep Maria Arias, ens va presentar en el Cinema Catalunya de la nostra ciutat, una sessió titulada: «PELS CAMINS DELS INDIS

SIoux, NAVAJOs i APACHES». Ens atrevim a qualificar aquesta vetllada, com la millor aconseguida pel nostre amic, en el transcurs d'aquests últims anys. El felicitem ben cordialment. El local presentava un magnífic aspecte, ja que socis i amics hi acudiren. En començar l'acte hi havia un ple total. Nombroses diapositives acompanyaven la dissertació.

La descripció del seu recorregut per una gran zona dels Parcs Nacionals de les Muntanyes Rocoses Canadenques —Banff National Park, Ohio, etc.— amb les seves gèl·leres, grans llacs i els seus extensos boscos, així mateix l'Oest dels EE.UU., seguint les regions del Sud de l'Estat d'Utha —Grand Canyon, Bryce Canyon, Zion National Park— per acabar visitant el Desert d'Arissona i el recorregut de l'incomparable Monument Valley i fent estada en la Reserva dels Indis Navajos, complagué a l'auditori que acomiadà ben cordialment al conferenciant.

— 28 novembre: COVA CUBERES. Els companys de la Secció d'Investigacions Espeleològiques del C. E. Àliga de Les Corts ens obsequiaren amb aquesta magnífica conferència sobre la Serra de Lleràs i les seves cavitats; reportatge preparat exclusivament per a la clausura del XIV Curset d'Iniciació a l'Espeleologia i comentat meravellosament per en Josep Manuel Victòria i Lòpez, un dels millors i més complets espeleòlegs del nostre país i un dels principals protagonistes de l'allargament i estudi de la Cova Cuberes. La Serra de Lleràs, situada entre els dos Nogueres i a l'altura de Tremp, constitueix un gran massís de conglomerats amb cavitats bastant importants, doncs la Cova Cuberes, després de forçar alguns passos, és en l'actualitat la cavitat de major recorregut de tot Catalunya, amb 3.120 m. topografiats i que segurament es pot arribar a passar els 4.000 m. de galeries explorades.

A la conferència hi assistiren companys de Sabadell i Barcelona, poguent comprovar el públic assistent l'alt nivell de coneixements geològics, morfològics, topogràfics i tècnics dels membres d'aquest grup, coneixements que els hi permeten realitzar amb gran rapidesa, seguretat i perfecció els més complexos treballs i estudis espeleològics. Aquest acte fou tancat amb les paraules d'agraïment vers els monitors, cursetistes i conferencians d'aquest Curset d'Iniciació, per part dels presidents de la S.I.S. i del C.E.T. en Salvador Vives i Jorba i en Joan Soler i Tramunt, i del vicepresident del C.C.E. n'Antoni Torné, acabant amb els calurosos aplaudiments del públic assistent.

— 5 desembre: Sessió de cinema d'esquí i repartiment de premis del Campionat local d'esquí.

Es projectaren diverses pel·lícules d'esquí i s'efectuà el repartiment de premis de la passada temporada. Del parlament del Sr. president de la Secció d'Esquí, en Narcís Baccardit, volem destacar, el seu lament per la manca de col·laboració en les joves generacions del Centre, per acceptar responsabilitats d'organització i de participació en les competicions, que la categoria de la nostra entitat, creiem requereix.

— 12 desembre: «LA FAUNA CETOLÒGICA DE LES NOSTRES COSTES». Aquest fou el tema sobre el que dissertà el zoòleg Sr. En Salvador Filella i Cornadó, conservador del Museu de Zoologia de Barcelona i membre actiu de la Institució Catalana d'Història Natural, en la que fundà una comissió de Cetologia. Parlà primer dels diferents tipus de Cetacis que viuen o poden viure a les costes del Mediterrani, citant abundants experiències personals. Explicà la seva morfologia, les formes de vida, alimentació i reproducció. Després parlà de les factories de Cetacis de Galícia, que ha visitat en diverses ocasions

i donà unes dades estadístiques molt interessants sobre la població de cetacis i la seva evolució. La conferència, seguida amb atenció pel públic assistent, fou molt ben acompanyada amb una gran quantitat de transparències. El col·loqui del final serví per aclarir alguns dubtes sobre aquests desconeguts i fins i tot misteriosos animals marins.

— 24 desembre: Missa del Gall a La Mola de Sant Llorenç del Munt. Aquest ha estat el segon any, després de la represa, que tornem a La Mola, per celebrar la Missa del Gall. L'assistència fou molt nombrosa i novament els actes programats, tan religiosos com profans, resultaren molt emotius. Després de la Santa Missa, es serviren les típiques restolines i l'alegria i les cançons nadalenques no hi faltaren.

— 26 de desembre: Aquest any, ja per setena vegada consecutiva, celebrem per la Festivitat de Sant Esteve, a dos quarts de set de la tarda, la vetllada que oferim a tots els socis i simpatitzants. En aquesta ocasió la titulàrem: «LES CANÇONS DEL NADAL».

Vam tenir la magnífica col·laboració dels cantaires del «Coro Vell», la centenària entitat terrassenca. Uns seixanta cantaires en total. La sessió va constar de tres parts. En la primera la secció juvenil Pueri Cantors, sota la direcció del Sr. Miquel Fernández, ens brindaren set cançons nadalenques. Seguí l'Orfeó de la Joventut Terrassenca, sota la direcció del Sr. Miquel Casas i Bell, que ens oferiren vuit cançons diverses del seu extens repertori.

El nostre consoci Sr. Francesc Palet, llegí un recull de poemes Nadalencs de Tomàs Garcés i de Josep Carner. També volem destacar la lectura del poema titulat «Nadal», del que és autor el nostre consoci Sr. en Mateu Fusalba i que pel seu contingut i bellesa expressiva, creiem cal citar.

Finalment i de conjunt els Pueri Cantors i l'Orfeó, interpretaren set nades, dirigits pel mestre Casas i Bell.

Una completa sessió de cants i poesia, i en la que la nombrosa concurrència acomiadà ben cordialment als cantaires i als seus mestres directors.

ALTRES NOTÍCIES

— Excursió nocturna a Montserrat

El propassat 15 de novembre, els antics elements de la S.A.M. van efectuar aquesta sortida nocturna que organitzen cada any.

Aquesta marxa, qualificada de tradicional, els nostres consocis tenen prou empena per voler-la mantenir, no obstant les dificultats.

Es traslladaren fins a Torreblanca en tren. D'allí cap a Montserrat a peu, per l'antic camí romeu. No van poder arribar al Santuari, perquè el camí del túnel del cremallera, en la seva boca Nord, és tapat per munts de terra i runes procedents de l'explanació i construcció d'un edifici. També el camí de comunicació entre el túnel i el camí de la Santa Cova, és interceptat i tampoc no es pot arribar al Monestir per aquest camí.

Van pernoctar a recer del citat túnel —ja anaven proveïts del sac de dormir— i en fer-se de dia, van retornar cap a casa sense haver pogut arribar al Monestir, tot i que hi eren ben a la vora.

Cada any topen amb més problemes per poder realitzar aquesta excursió. Si Déu els dóna salut, ho intentaran de nou el proper any, qui sap si aquests obstacles de pas ja estaran superats.

— Congrés de Cultura Catalana

El propassat 25 d'octubre, en el Centre Social Catòlic de la nostra ciutat, es reüniren les diverses representacions de les entitats de les Comarques del Vallès occidental-Baix Llobregat, adherides al Congrés, per tal de procedir a l'elecció del representant comú d'aquest grup a la Comissió Permanent del Congrés.

Va resultar elegida la nostra entitat.

biblioteca

OBRES INGRESSADES PER DONATIU:

- L'ILLUSTRATION. 25 volums d'aquesta publicació francesa, editada a París i que comprèn els anys 1895 al 1919.
Cedits pel Sr. Miquel-Àngel Onandia i procedents de la desapareguda entitat cultural terrassenca «Cercle Egarenc».
- LA ECOLOGIA. — La problemàtica del hombre actual en un conjunto estructurado, unitario y coherente. Biblioteca Salvat de grandes temas. Libros GT. Salvat Editores, S. A. Donatiu d'un soci que vol conservar l'anonimat.

OBRES INGRESSADES PER ADQUISICIÓ:

- CAMINS I CANALS DE MONTSERRAT. Guia d'itineraris, per Ramon Ribera i Mariné.
- ROQUES, PARETS I AGULLES DE MONTSERRAT: 3-Regió de Tàbor. Guia d'Escalades, per Josep Maria Rodés i Ferran Labraña. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1975.

OBRES INGRESSADES PER SUSCRIPCIÓ:

- MUNTANYA. Publicació del C.E.C., núms. 680, 681 i 682. Agost-Desembre de 1975.
- VÈRTEX. Publicació de la F.C.M. núm. 48. Novembre-Desembre 1975.
- ARTE FOTOGRAFICO. Nms. 286, 287 i 288. Octubre-desembre 1975.

S'HAN REL·LIGAT EN VOLUM LES SEGÜENTS PUBLICACIONS PERIÒDIQUES:

- ARXIU DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA. 3 volums, que corresponen als anys 1963 al 1970.
- MUNTANYES REGALADES. Revista Tradicional del Rosselló, corresponents als anys 1920 al 1923.
- VÈRTEX. Publicació de la F.C.M. Volum III. Anys 1972-1973.

secció d'alta muntanya

XXV CURSET D'ESCALADA EN ROCA

Com cada any la Secció d'Alta Muntanya ha organitzat durant els mesos de setembre-octubre, el XXV Curset d'Escalada en Roca. A fi d'una millor coneixença de la tècnica de l'escalada, es va creure convenient incloure una sortida de pràctica de socorrisme i assegurança dinàmica; així aquest curset, a diferència dels organitzats anteriorment, va constar de 5 classes teòriques i 5 sortides pràctiques.

El dia 18 de setembre a dos quarts de 11 de la nit, es celebrà l'obertura i presentació del curset a càrrec del president de la S.A.M. en Jaume Brugueras. Seguidament l'amic Jaume Galofre exposa el tema «Aspectes i consideracions generals de l'escalada». A continuació es va repartir als cursetistes per grups per ensenyar-els-hi els nusos fonamentals per a la pràctica de l'escalada.

El dia 21 de setembre es va fer la primera sortida pràctica als Cortins (Sant Llorenç), on es varen realitzar les pràctiques de rappels (Dulfer, Comici i Dolomític), encordament, assegurança i desgrimpada.

El dia 25 de setembre el membre de la U.E.S. en Joan Manuel Dalmau ens va desenrotllar el tema «Tècniques d'escalada» ampliant-lo amb l'ajut de transparències de color.

El dia 28 de setembre es va portar a terme la segona sortida pràctica a la regió d'Agulles (Montserrat), on es varen ascendir per grups La Portella, Savines, Sol Ponent, Capdamunt, Llastra 13, Botaruda, Esquelet, Figuereta, Sense Nom, l'Anec i La Torta.

El dia 2 d'octubre es desenvolupa al nostre local social la tercera classe teòrica que tracta sobre «Material i equipament» i fou exposada per l'amic Carles Olivella, de l'E.N.A.M., el qual ens va desenrotllar la xerrada amb diapositives ajudades per breus i interessants comentaris del mateix.

El dia 5 d'octubre es va realitzar la tercera sortida pràctica a Castell-Dalmau (La Riba, Tarragona), on es varen fer pràctiques d'escalada artificial i de «romenage». Ens vàrem llevar molt d'hora per tal d'aprofitar l'ensenyament teòric-pràctic, en primer lloc n'Antonino Martí ens va fer una breu exposició de l'escalada artificial i a continuació va començar la pràctica, d'aquesta manera el cursetista va fer dues vies d'artificial i una de «romenage».

El dia 9 d'octubre, un membre del Grup de Socors a Muntanya ens va dissertar sobre l'interessant tema de «Socorrisme a muntanya». Amb unes quantes diapositives ens va mostrar la problemàtica actual d'aquesta especialitat.

El dia 12 d'octubre el curset es va desplaçar a la zona de pràctiques que la Federació Catalana de Muntanyisme té instal·lades al collet de Guirlo (Agulles). Allí vàrem realitzar primerament les pràctiques d'assegurança dinàmica, que va constar d'una primera part teòrica i seguidament amb llançaments de neumàtic es va portar a la pràctica. Després un grup del G.S.M. ens va fer demostracions pràctiques de socorrisme.

El dia 16 d'octubre es va realitzar la cinquena classe teòrica pel membre del C.A.D.E. n'Enric Font, que ens parlà sobre «L'Escalada a l'Alta Muntanya» ajudat amb interessants diapositives de roca i neu.

El dia 19 d'octubre es va portar a terme l'última sortida pràctica del curset amb escalada a l'alta muntanya. Durant la mateixa es varen ascendir les vies Font, Xandri-Casanel·las, Homedes, Pany, Estasen i Gran Díedre del Pedraforca. Cal dir que degut a la quantitat de neu les ascensions van ésser més dificultoses.

El 24 d'octubre es celebrà al local del C.E.T. la clausura del XXV Curset d'Escalada en Roca, amb la projecció de diapositives i pel·lícula de l'expedició «Groenlàndia-73» a càrrec del senyor Joan Cerdà. A continuació el president de l'entitat senyor Joan Soler i Tramunt i el president de la S.A.M. en Jaume Brugueras varen procedir al repartiment de diplomes i carnets acreditatius de l'E.N.A.M., i un llibre de ressenyes de la regió d'Agulles de Montserrat.

A continuació exposem unes petites dades estadístiques del curset:

Cursetistes, 14.

Monitors, 16.

Edat mitja, 17 anys.

La S.A.M. agraeix a tots els conferenciants, monitors i d'altres persones col·laboradores, el seu treball que ha permès la realització d'aquest XXV Curset d'Escalada en Roca.

CURSET D'INICIACIO A L'ALTA MUNTANYA

La S.A.M. tenia ja en projecte, des de feia temps, la realització d'un curset d'Iniciació a l'Alta Muntanya especialment dedicat a tots els joves que sortits dels diferents curssets d'Excursionsme vulguessin conèixer el món de l'Alta Muntanya.

La idea fonamental de la secció quedà compresa dins del convit del programa: «La Secció d'Alta Muntanya del Centre Excursionista de Terrassa, desitjosa de fer compartir la coneixença i pràctica de la muntanya, vol fer créixer l'amor a aquesta a tots aquells joves del nostre Centre que s'hi sentin atrets, i amb aquest afany, els ofereix a través d'aquest "Curset d'Iniciació a l'Alta Muntanya", acompanyar-los en els seus primers passos per aquests paratges immensos, proporcionant-los els primers i més elementals coneixements que els possibiliti després continuar i progressar».

La secció creu que l'objectiu d'aquest curset ha estat acomplert, però també que no es pot donar per satisfeta fins que aquests joves que han passat per ell s'integrin plenament dins la secció i dins de l'ambient muntanyenc.

El desenvolupament del curset fou el següent:

Presentació als cursetistes i monitors del curset, a càrrec del president de la S.A.M., senyor Jaume Brugueras.

La 1.ª classe teòrica va ésser exposada pel veterà membre de la secció en Jaume Galofre, qui ens explicà ajudat d'algunes diapositives en què consisteix l'alta muntanya tant tècnicament com espiritualment.

La 1.ª sortida pràctica constava en el programa com la travessia Núria-Setcases, però degut a les inclemències del temps quedà reduïda a Núria-Noucreus-Noufonts-Vall d'Eina-Núria. El temps fou dolent; neu i boira baixa, però tot i així es desenvolupà normalment; l'ensenyament planejat es portà a terme satisfactòriament, a més de que involuntàriament s'ensenyava l'aspecte més dur de l'alta muntanya.

La 2.ª classe teòrica constava de tres parts diferents. La 1.ª tractava de l'Alta Muntanya en l'aspecte més excursionista, o sia, travessies i ascensions, tant a l'estiu com a l'hivern, però totes elles a peu. Fou exposada pel membre de la S.A.M. Manuel Tomàs. La 2.ª part tractà de l'escalada tant d'estiu com hivernal i l'exposà el també membre de la S.A.M. Antoni Bros

L'última de les parts va versar sobre l'esquí de muntanya i la seva diferenciació amb l'esquí de pista, donant-nos a conèixer la bellesa d'aquest aspecte de l'alta muntanya. L'exposà el membre de la S.A.M. Francesc Soler. Totes elles foren acompanyades de boniques transparències de color.

La 2.ª sortida pràctica es portà a terme en el Pedraforca i l'objectiu principal era el començar a grimpar. El temps fou molt variat, donant a conèixer a tots els cursetistes els canvis que poden produir-se repentinament a l'alta muntanya. S'ascendiren el Pollegó Superior, el Calderer i l'Inferior, per diferents vies.

La 3.ª classe teòrica fou exposada pels membres de la secció Artur Moncal i Jordi Anglès i tractaren esquemàticament de les diferents regions del Pirineu. Es composà de dues parts, la 1.ª de regions assequibles en un fi de setmana i l'altra les assequibles en diversos dies.

La 3.ª sortida pràctica programada com a l'ascensió a diferents cims de la regió de Núria per algunes de les seves crestes, no es va poder realitzar degut al mal temps. Tot i així s'assolí el cim del Puigmal enmig d'un fort vent i boira baixa, acompanyada de neu i molt fred.

La 4.ª classe teòrica, prevista en el programa com a tercera, l'exposà el consoci del Centre en Pere Borrat. Tractà sobre el tema «Previsions i alimentació a l'alta muntanya». Es va repartir en la dita xerrada un informe dietètic confeccionat per l'E.N.A.M.

La clausura del curset, sembla a la secció que no s'havia de realitzar com normalment es fa amb una conferència, sinó que aprofitant el ferm ambient creat durant tot el curset tant en les sortides i xerrades com en els desplaçaments en autocar, allò ideal seria començar amb unes quantes diapositives de diversos membres de la S.A.M. i acabar amb una petita festa. Aquesta clausura va ésser presidida pel president de l'entitat, senyor Joan Soler i Tramunt, repartint-se a tots els cursetistes guies i plànols de muntanya.

A continuació exposem un detall de l'assistència als diferents actes programats en el curset.

Inscripcions, 33 cursetistes.

Edat mitjana, 17 anys.

Assistències:

1.ª classe teòrica, 30 cursetistes.

2.ª » » 28 »

3.ª » » 29 »

4.ª » » 29 »

1.ª sortida pràctica, 30 cursetistes.

2.ª » » 31 »

3.ª » » 28 »

La S.A.M. agraeix a la comissió organitzadora i a tots els monitors, conferenciants i d'altres persones que han col·laborat en aquest curset, el seu treball desinteressat, que ha permès la realització d'aquest Curset d'Iniciació a l'Alta Muntanya.

SORTIDA D'ESCALADA PER A VETERANS

Com es va fent en els darrers anys, s'ha portat a cap enguany, la sortida d'Escalada per a veterans que organitza la S.A.M. Aquest cop s'escollí la bonica agulla de la Saca Gran, uns dels monòlits més alts de la regió d'Agulles. La seva ascensió es feu per la via Normal, una escalada atractiva, àeria i molt interessant sobre tot pel paisatge que des de dalt es pot contemplar. A dalt de l'agulla i com es ve fent cada cop es celebrà l'ascensió amb un bon i reconfortant traguèt, iniciant seguidament el rappel.

Un cop a baix i reunits amb les esposes d'alguns dels participants i d'altres membres que no feren l'escalada, es feu el dinar a sota l'Agulla del Capdamunt, iniciant seguidament el descens cap a Can Massana, per a després d'haver rigut força baixant les canals, agafar els cotxes i tornar cap a casa.

La S.A.M. agraeix a en Jaume Galofre especialment i a tots els altres acompanyants, el seu interès en celebrar aquesta sortida que esperem de bon grat es pugui portar a terme durant molts anys.

secció de fotografia

— 10 octubre: XIII CONCURS SOCIAL DE DIAPOSITIVES EN COLOR SOBRE TEMES DE VACANCES.

Van participar al concurs un total de 93 diapositives, amb 19 colleccions.

El jurat format pels Srs. Francesc Ordeix, Joan Torredemer i Francesc Busqué, de la Secció de Fotografia del Casino del Comerç, va atorgar els premis als següents concursants:

1er. premi medalla de plata al Sr. Jaume Fustagueres.

2on. premi medalla de bronze al Sr. Josep Maria Albert.

Premi especial d'escalada, medalla de plata de la S.A.M. a la Srta. Magda Ortiz i Margalef.

— Publiquem en aquest número del nostre Arxiu, l'obra guanyadora del primer lloc de la classificació general, del XL Saló de Fotografia, XX de Muntanya: XI Edició Nacional, titulada PERFIL 2 F, del Sr. en Salvador Montserrat i Guibas, de Valls.

secció d'esquí

ELS TEMPS HAN CANVIAT

Sí. També pel Centre, en la forma de practicar els esports que ens són propis. Cal només veure, per exemple, com s'escala avui, amb una tècnica apurada, estudiada, afinada. L'esperit també és un altre.

Parlem però, ara que és època, de l'esquí. No n'hi ha prou en haver-se perfeccionat la tècnica de l'élite, dels ídols, amb els estudis —podem dir de laboratori— dels monitors i l'esforç i enginy dels corredors que en les competicions afinen fins les dècimes de segon.

Avui, la competició ens afecta a nosaltres, al Centre. Estem immersos en aquest món fascinant, per què no?, del cronòmetre, de l'estil, de la preparació, amb temps i afanys, per donar-ho tot en una cursa irrepetible.

I no obstant, fora de les pistes preparades, senyalades, sense la marca del número, seguirem essent els mateixos. Anònims amants de la naturalesa, de la solitud, de l'aire, del sol, contemplatius.

Tota la força i la joia de la competició, com de l'excursionisme, és la gratuïtat. La gratuïtat de la matinejada, de l'esforç, del fred, de la dificultat, de la preparació, i cal dir-ho?, del perill. Perquè ho inspira la força d'estimar, tot té un caire de gratuïtat. I l'important de cada acte, es troba en la gratuïtat. A donar quelcom més del que ens demanen.

NADAL, 1975

secció d'investigacions subterrànies

EL XIV CURSET D'INICIACIÓ A L'ESPELEOLOGIA

El dia 19 de setembre començà el Curset amb una presentació, exposició del programa a seguir, introducció i història de l'espeleologia a càrrec del president de la S.I.S. en Salvador Vives i Jorba; seguidament en Miquel Noguera i Batlle, monitor de l'Escola Catalana d'Espeleologia, i n'Antoni Serra i Sorribes, president de la Secció de Ciències Naturals, tots dos, membres de la Secció, ens feren les classes de Tècnica de l'Exploració Subterrània i de Bioespeleologia respectivament. Seguiren, les classes de Geologia Càrstica, per en Joaquim Gràcia i Lores, de la Universitat Autònoma de Barcelona; Arqueologia a càrrec d'en Ramon Viñas i Vallverdú, de l'E.R.E. del CjE. de Catalunya. Dos membres més de la S.I.S., en Josep Germain i Otzet, i en Ramon Pineda i Rivera, ens oferiren respectivament la classe de Topografia Espeleològica i una sessió de diapositives i cinema espeleològic. També un grup de membres de la Secció ens oferí un petit reportatge de la campanya realitzada durant aquest darrer estiu en el Sud d'Espanya. Conjuntament, el president ens passà una sessió de diapositives dels darrers Cursets d'Iniciació; i n'Antoni Torné, director del G.S.E. realitzà la de Socorrisme.

Entremig d'aquestes lliçons teòriques hi havien intercalades les corresponents sortides pràctiques, que foren les següents: Pràctiques Exteriors, Avenc del Daví, Falconera, Codoleda, Castellsapera, Espluga i Carbonera en la zona de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac; Avencs dels Esquirols, Averdó i Abat Escarré a l'Ordal; Cova del Toll a Moià; i finalment la Fou de Bor a la Cerdanya.

El dia 28 de novembre es realitzà l'acte de clausura del Curset, amb el corresponent lliurament de diplomes i la presentació de la conferència sobre la Cova Cuberes, de 3.120 m., màxim recorregut de Catalunya, a càrrec de membres de la Secció d'Investigacions Espeleològiques del C.E. Àliga de Les Corts, amb l'assistència de públic de Sabadell i Barcelona; durant tota la conferència es va poder comprovar l'alt nivell de coneixements tècnics, morfològics i topogràfics d'aquest grup i la rapidesa, perfecció i seguretat amb que realitzà l'estudi d'aquesta cavitat; a la vegada ens mostra també l'evolució de l'espeleologia catalana per mitjà de les diferents etapes per on ha passat l'exploració de la cova, culminant amb la descoberta de les noves galeries per part del S.I.E. Una vegada finalitzada la conferència amb grans aplaudiments per part del públic assistent, els presidents del Centre i de la S.I.S. i n'Antoni Torné, director del G.S.E. i en nom del C.CjE. i de l'E.C.E. dedicaren unes paraules d'agraïment i d'ànims a tots el concurrents i en particular als cursetistes i monitors d'aquest XIV Curset d'Iniciació a l'Espeleologia. Acabant l'acte amb el lliurament de diplomes, medalles i resums de les conferències als cursetistes que realitzaren amb aprofitament el curset.

Dades del XIV Curset d'Iniciació a l'Espeleologia

Cursetistes Inscrits:	15	Coves explorades entre els tres grups:	2
Nois:	11	Classes teòriques:	11
Noies:	4	Assistència del cursetistes a les sortides:	95'1 %
Monitors:	10	Assistència dels cursetistes a les classes teòriques:	96'1 %
Sortides:	8	Assistència dels monitors a les sortides:	87'5 %
Avencs explorats entre els tres grups:	13		

Realitzaren el Curset:

Monitors: Miquel Noguera i Batlle
Joan Rosaura i Raich
Josep Ortega i Moreno
Paulina Ballbè i Carles
Eduard Vives i Noguera
Josep Germain i Otzet
Manuel Vives i Noguera
Manolita Ariza i Molina
Ramon Rius i Torrella
Salvador Vives i Jorba

Cursetistes: Josep R. Vergés i Llorach
Antònia Casamada i Horta
Josep M.ª Zamora i Alcoberro
Ramon Rubiellas i Prat
Mercè Clariana i Montada
Tomàs De la Torre Galán
Jordi Badiella i Aguilera
Maria Raich i Roig
José Gil Castellón
Josep Aparicio i Bretones
Josep Cañelles i Isern
Eduard Badiella i Noguera
M.ª Carme Canton i Ibàñez

excursions realitzades

25 octubre a 17 novembre:

TRAVESSA I ASCENSIONS AL MASSÍS DE L'EVEREST I VALLS DE KHUMBU (HIMALAIA CENTRAL)

De Katmandü a Lukla (avioneta). A Jorsale, Namche Bazar, Tame, Llacs de Gokio, Coll de Niwagang, Dzongtha (4.500 m.), Lobuche (5.000 m.), Campament Base de l'Everest, Kongma La (5.535 m.) i Bibre (Travessa de les Tres Valls dels gegants Cho Oyu, Everest i Makalu). Visita dels Monestirs Budistes - Lamaistes de Pangboche i Tyangboche.

Ascensions als pics de Gokiokang (5.598 m.), Kongma (5.650 m.) i Pokalde Est (5.690 m.) i Nord (5.860 m.), en el Grup orogràfic del Nuptse i el Lhotse, avançada sud de l'Everest.

Pels nostres consocis Jaume Fabrès i Amorós i Rosa Villanova de Fabrès, amb l'organització del Club Alpin Français, de París. Guia: Claude Jaccoux.

SORTIDES A MUNTANYA PER MEMBRES DE LA S.A.M.

Durant el 4art. i últim trimestre del 1975, els membres de la S.A.M. han realitzat les següents escalades i ascensions.

SANT LLORENÇ

Setembre

7: Punta del Mig. Via: Sostre, per F. Garrido, I. Carbó, M. Santiago i M. A. Alcalde.

20: Les Fogaroses. Agulla petita. Vies: Bavaresa i Artificial, El Paller. Via: Normal, Agulla arrepenjada (2.ª absoluta i 1.ª local), per F. Soler, A. Martí, J. Turull i F. Abad.

Cavall Bernat de la Vall. Via: Normal, per J. Brugueras, J. Grau, J. Feiner, F. Parera, J. Martínez i J. Anglès.

Cova del Drac. Via: G.A.M.E. (2.ª absoluta). Dif.: V sup, A1, per J. Martínez i F. Parera.

Morral del Llop. Via: Aranya, per M. Ariza, M. Vives, E. Vives i A. Hilla.

21: Cavall Bernat de la Vall. Via: Normal, per J. Marzal, F. Abad, J. Moix, M. Segura i I. Hernández.

28: La Pola. Via: Anna, per A. Hilla, M. Ariza, M. Noguera i J. Centelles.

30: Cova del Drac. Via: Moiset, per A. Bros i M. Serrat.

Octubre

5: Punta Serreta, per J. Feiner, J. Moix, J. Marzal i F. Abad.

25: El Bec. Via: Normal, per A. Martí i F. Soler.

26: Les Castellasses. Via: Normal, per F. Gelabert, P. Martí, A. Moncal, I. Hernández i A. Clariana.

Cavall Bernat, Via: Normal, per J. Moix, P. Martí, M. Segura, J. Malapeira i I. Hernández.

Novembre

20: Gegant de les Fogaroses. Via: Normal, per A. Bros i N. Serrat.

22: Morral del Llop, Via: S.A.M. (1.ª absoluta), per J. Marzal i F. Parera.

23: Els Òbits. Via: Group, per F. Parera i J. Marzal.

Els Òbits. Via: Doble corda, per J. Riera, J. Centelles, D. Armengol i F. Isern.

Roca Petant, per M. Tomàs, A. Bros, A. Martí, F. Isern. J. Riera, F. Parera, M. Turull, N. Castanyé, J. Centelles i F. Soler.

30: Punta Monistrol, Via: Tacos (2.ª absoluta), per F. Parera i J. Martínez.

MONTSERRAT

Agost

24: Savina inferior. Via: Est, per J. M. Martínez, A. Hilla i J. Brugueras.

Portella inferior. Via: Normal, per M. Ariza, M. Riera, J. Capdevila, J. M. Martínez, J. Brugueras i A. Hilla.

Setembre

14: Savina inferior. Via: Est, Portella inferior. Via: G.A.M., per J. M. Martínez, A. Hilla, Ll. Roca, Ayala i A. Martinet.

Broc del setrill. Via: A. Brucs; El Pingüí, Via: Cerdà, per A. Martínez, J. Pons i A. Casanovas.

21: Bessona superior. Via: A. Brucs, per A. Martínez i A. Casanovas.

27: Saca gran. Via: A. Brucs; Carbassó, Via: Normal. Martell. Via: Cerdà-Cervera, per N. Serrat, J. Anglès i A. Bros.

Dauvet. Via: Normal, per J. Brugueras, J. Martínez i F. Parera.

Broc del setrill. Via: Cerdà, per A. Martí, J. Capdevila i J. Turull.

28: Saca gran. Via: A. Brucs, Agulla dels Espeleòlegs. Via: A. Brucs, per J. Feiner, F. Abad, P. Martí i J. Marzal.

Gorra frígia. Via: Badalona, per A. Martínez i A. Casanovas.

Agulla sense nom. Via: A. Brucs, L'Anec, Via: Normal, per M. Soler, J. M. Martínez, M. Colomé, M. Tomàs i F. Soler.

Octubre

5: La Trumfa, Via: Normal. El Gat, Via: Busquets-Iglesias, per M. A. Alcalde i M. Francisco.

La Pelada, Via: A. Brucs. El Martell, Via: Normal, per J. Ferrer i A. Moncal.

11: Portella inferior. Via: A.G.A.M. La Pelada, Via: C. Nord, per A. Martí, J. Turull i F. Soler.

Els Merlets. Via: A. Brucs, per F. Abad, J. Feiner i F. Parera.

26: La Bandereta, Via: Cerdà-Riera, per J. M. Martínez i A. Hilla.

Agulla del Camí, La Trumfa, La Prenyada. Vies: Normal, per J. Riera, R. Salvadó, J. M. Bach i F. Isern.

Bola de la Partió, per J. Feiner, A. Soriano, J. Gracia, F. Abad. Senatxo: Via: Normal, per J. Moix i J. Marzal.

El Bisbe. Via: A.G.A.M., per J. Martínez i F. Parera.

Carbassó. Via: Normal, Saca gran. Via: Est, Agulla del Capdemunt. Via: A. Brucs, per A. Martí i F. Soler.

El Senatxo. Via. A. Brucs, La Bandereta. Via. A. Brucs, La Figuereta. Via: Normal, per A. Bros, M. D. Armengol i J. Anglès.

Collectiva de veterans a la via Normal de la Saca gran, per J. Galofre, J. M. Soler, M. Campos, M. Soler, R. Fusté, P. Anglès, V. Sebastià i J. Brugueras.

Novembre

2: Momieta. Via: G.A.M., per J. Turull i J. M. Martínez.

5: La Pelada, El Martell, L'Agulla del Capdamunt. Vies: Normal, La Boteruda i La Peluda. Vies: A. Brucs, per M. A. Alcalde i L. Capdevila.

9: St. Jeroni, Paret de l'Aeri. Via. Casa-Xani, per J. A. Berenguel i J. Martínez.

St. Jeroni, Paret de l'Aeri. Via: Mas-Brullet, per J. Moix i F. Parera.

22: Sostre del Monestir, per M. A. Alcalde i J. Martínez.

LA RIBA**Octubre**

5: Castell Dalmau. Via: Güell, per J. Brugueras, J. Martínez i F. Parera.

TERRADETS (Montsec d'Ares)**Novembre**

1 i 2: Paret de Terradets. Via: C.A.D.E., per J. Anglès i A. Bros.

PIRINEU**Agost**

16: Núria. Pic de l'Infern, paret N. Est, per J. Novials, J. Anglès i M. D. Armengol.

Setembre

12 i 13: Vallhiverna. Ascensions al Vallhiverna i Culebres, per J. Galofre, F. Ullés, A. Bros i J. Anglès.

Octubre

4 i 5: Núria. Pic Rodó, Via: Casas-Dani (1.ª local), per J. Turull, J. Capdevila i F. Soler.

18: Pedraforca. Cabirols. Via: Cerdà-Albert, per N. Serrat i A. Bros.

Novembre

1 i 2: Núria. A. Blanca de Carençà. Via: Pirenaica, per A. Moncal, M. Tomàs i F. Soler.

Desembre

6, 7 i 8: Greixa —Penyes Altes— Font del Faig Coll de Pendís, Bellver de Cerdanya, per E. Alsina, I. Hernández, A. Moncal i M. Segura.

Excursió amb esquís a la vall de Monastero, per J. Marzal, J. Feiner, F. Parera i F. Abad.

SORTIDES DE CIÈNCIES NATURALS, REALITZADES PER MEMBRES DE LA S.C.N.**Setembre:**

9: Prospeccions zoològiques a l'alzina del Sallari, per E. Badiella, X. Badiella i G. Indurain.

- 14: Prospeccions zoològiques als Caus, per C. Ballbè, P. Ballbè i A. Serra.
- 20: Prospeccions zoològiques a Viladecavalls, per C. Ballbè i A. Serra.
- 21: Prospeccions zoològiques a La Barata, per A. Serra.
- 25: Prospeccions botàniques a Matadepera, per J. Cadevall.

Octubre:

- 5: Prospeccions zoològiques a Santa Agnès, per X. Badiella, X. Mayans, M. Badiella i A. Barenys.
- 12: Prospeccions botàniques a Canyelles (Girona), per X. Badiella, M. Badiella i A. Taberner.
- 22: Prospeccions zoològiques a Vilartolí (Alt Empordà), per A. Serra.
- 23: Prospeccions zoològiques al Serrat de les Garrigues, Sant Climent Sescebes (Girona), per A. Serra.
- 24: Prospeccions zoològiques a Terrassa, per X. Badiella i X. Mayans.
- 26: Prospeccions zoològiques i botàniques a Santa Coloma, per X. Badiella i M. Badiella.
- 26: Prospeccions zoològiques a Sant Llorenç, per J. Rosaura.
- 27: Prospeccions zoològiques al Menhir de Sant Climent i a Mas Rebulls, Vilartolí, per A. Serra.
- 29: Prospeccions zoològiques als Pujols i Vilartolí, per A. Serra.

Novembre:

- 3: Prospeccions zoològiques a Cova del Dolmen, Espolla (Girona), per A. Serra.
- 4: Prospeccions zoològiques al Serrat de las Garrigues, per A. Serra.
- 6: Prospeccions zoològiques al Menhir de Vilartolí, per A. Serra.
- 7 i 8: Prospeccions zoològiques a Palència, per X. Badiella.
- 11: Prospeccions zoològiques a Mas Rebulls i al Menhir de Sant Climent, Vilartolí, per A. Serra.
- 13: Prospeccions zoològiques a l'ermita de Santa Fe i Puig Castellar, Vilartolí, per A. Serra.
- 14: Prospeccions zoològiques a Espolla, per A. Serra.
- 17: Prospeccions zoològiques a la Serra de Supling i Mas Bell-Lloc Petit, Vilartolí, per J. Serra.
- 19: Prospeccions zoològiques al Menhir de Sant Climent, Vilartolí, per A. Serra.
- 23: Sortida zoològica a Massanet de Cabrenys i La Jonquera, per C. Ballbè i A. Serra.
- 25: Prospeccions zoològiques als Pujols, Vilartolí, per A. Serra.
- 26: Prospeccions zoològiques al Serrat de les Garrigues, Sant Climent Sescebes, per A. Serra.

Desembre:

- 1: Prospeccions a la Riera d'Anyet (Alt Empordà), per A. Serra.
- 3: Prospeccions zoològiques a Cantallops (Alt Empordà), per A. Serra.
- 10: Prospeccions zoològiques a Sant Climent Sascebes, per A. Serra.
- 12: Prospeccions zoològiques a Campmany (Alt Empordà), per A. Serra.
- 13: Prospeccions botàniques a l'Alzina del Sallari, per J. Cadevall.

SORTIDES D'ESPELEOLOGIA REALITZADES PER MEMBRES DE LA S.I.S.**Setembre:**

- 7: Av. de l'Espluga (Obac), per M. Domínguez, J. Gorina i J. Centelles.
- 7: Av. dels Pouetons (Montserrat) per M. Ariza, A. Clariana, M. Milià, R. Rius i J. Ribas.
- 7: Av. de la Falconera (St. Llorenç), per J. Martínez, L. Cazorla, F. Zamora i C. Artigues.
- 7: Prospeccions al Poljè de Begues, Av. de l'Aire i Av. del Gos (Garraf) i Av. de Castellsapera (Obac), per S. Vives, J. Germain i J. Rosaura.
- 21: Av. de Castellsapera (Obac), per E. Vives, M. Milià, M. Vives, J. Badiella, J. Indurain, J. Gutiérrez i A. Rodríguez.
- 21: Av. dels Pouetons (Montserrat), per S. Vives, J. Pallisé i J. Rosaura.

Octubre:

- 12: Bòfia de Port del Comte, per M. Noguera, J. Rosaura, E. Vives, A. Serra i J. Ribas.

Novembre:

- 1 i 2: Sistema de Rotgers (Borredà), per R. Rius, A. Clariana, J. Ribas i J. Germain.
- 2: Av. de la Codoleda i Av. de l'Esquirol (St. Llorenç), per J. Indurain, E. Badiella, X. Badiella, X. Mayans i P. Aynés.
- 1 i 2: Av. Montserrat, Ubach (Coll de Jou, Solsona), per S. Vives, J. Rosaura, M. Noguera i J. Ortega.
- 30: Cova del Drac (Porto Cristo) i Cova de sa Gleda (Manacor) Mallorca, per S. Vives, i companys de Mallorca; sortida de les jornades de Bioespeleologia.
- 30: Pràctiques al «Rocódromo» I.N.E.F. Barna, per M. Noguera, J. Ortega, J. Rosaura, T. Panadès i altres membres del departament Tècnic de l'E.C.E.

SORTIDES DEL XIV CURSET D'INICIACIÓ A L'ESPELEOLOGIA**Setembre:**

- 28: Pràctiques exteriors al «Quarto de reixa» (Serra de l'Obac).

Octubre:

- 5: Cavitats de la Zona de St. Llorenç del Munt.
 - 1er. grup: Av. del Daví.
 - 2on. grup: Av. de la Falconera.
 - 3er. grup: Av. de la Codoleda.

19: Cavitats de l'Ordal.

1er. grup: Av. dels Esquirols (parcial).

2on. grup: Av. de l'Averdó.

3er. grup: Av. de l'Abat Escarré (Pla d'Ardenya).

26: Sortida colectiva a la Cova del Toll, a Moià.

A la tarda, visita al Museu Arqueològic de Moià.

Novembre:**9: Zona de Sant Llorenç del Munt-Serra de l'Obac.**

1er. grup: Av. de Castellsapera.

2on. grup: Av. de l'Espluga.

3er. grup: Av. de la Carbonera.

16: Cavitats de Garraf.

1er. grup: Av. de l'Arcada Petita.

2on. grup: Av. de l'Emili Sabaté.

3er. grup: Av. de la Geltrú.

23: Sortida colectiva a la Fou de Bor (La Cerdanya).**Desembre:**

20 i 21: Sortida de clausura i col·locació d'un pessebre a l'Avenc de l'Espluga.

Necrològica**Eduard Noguera i de la Oliva**

El propassat novembre va morir el nostre amic i consoci, tan vinculat en aquesta casa, el Sr. n'Eduard Noguera.

Impulsor entusiasta de la nostra Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt, editada l'any 1936 i promotor d'altres iniciatives, que donaren relleu a la nostra entitat. De sempre volgué permanèixer en l'anònim.

Havia publicat treballs en el nostre portaveu: «Muntanyes del Canigó», núm. 46, Març-Abril del 1927 i «Excursió al cràter del Teide», núm. 88, Març-Abril de 1958.

Assistia amb assiduitat en els nostres actes, encara que últimament no tant, per culpa de la seva salut, ja delicada.

La nostra més sentida condolença a la seva vídua na Isabel Barceló, fills i familiars, per la pèrdua que han sofert.

DECORACIÓ

ELLSA, S. A.

Ctra. Martorell, 58

Telèfon 298 14 88

CAMISERIA I CONFECCIONS

ORLEY

de VÍDUA PRAT

Sant Pere, 29

TERRASSA

Telèfon 298 55 51

És una col·laboració de:

Llibreria GORINA

Material d'escriptori

Sant Pere, 59 - Telèfon 298 53 23

TERRASSA

INTERSPORT

TERRASSA
Rutlla, 31
Tel. 297 40 69

SABADELL
Rambla del Caudillo, 116
Tel. 295 20 35

Ctr. N. 150. Km. 14'700
Sport Center

FOTOS

francino

Major, 9
Telèfon 297 28 33
TERRASSA